

dövastidning 6:2019

Fredrik Andersson
lär folk köra säkert

Kända profiler om 2019
års flippar och floppar

KAFFE – BÄSTA MEDICINEN
för 97-åriga Ågot Johansson

Tre nyheter från T-Meeting

TM-ALERT

Är du trött på att missa saker? Med TM-ALERT kan du leva i nuet och ändå vara helt nåbar. Du kan se och känna om du får samtal, SMS, mail eller andra meddelanden.

1

TM-Trepart

2

Vill du koppla in någon mer i din bildtelefon? Med TM-PC Trepart kan du underlätta kommunikation genom att koppla in en tolk, en anhörig eller någon annan.

TERA-Local

Ny funktion i TERA: Skulle du vilja klara dig utan tolk? TERA-Local skriver ner det som sägs. Du kan skriva tillbaka. Användbart både i jobbet och privat.

3

Bara med T-Meeting!

Du behöver T-Meeting om du vill vara tillgänglig och behöver senaste tekniken. Det kan också vara för att din gamla bildtelefon / texttelefon inte fungerar längre, dina behov har förändrats eller för att du önskar bästa bild, hög kvalitet och bra support.

T-MEETING
Vi gör det möjligt!

sales@tmeeting.se
tmeeting.se

Hemligheten att kunna leva länge

Förra året mötte vi den härliga 100-åringen Svea Thim i Kramfors. I det här numret träffar vi en annan go dam, 97-åriga Ågot Johansson, i Göteborg. De har något gemensamt: båda två har alltid nära till leende. Kan det vara hemligheten att leva länge? Som klyschan säger: skratte förlänger livet. Men Ågot har också ett annat recept för ett långt liv: svart guld som sägs vara hennes bästa medicin mot krämpor. Läs Sarah Remgrens intervju med henne på **sidorna 14-16**.

Cirkusen kring Arbetsförmedlingen fortsätter. Motstridiga budskap har getts av ansvariga politiker och myndigheten. Hur snabbt får reformtempot vara? Vi på Dövas Tidning har försökt ta reda på vilka förändringar som är beslutade och kända, och vilka förslag som kan komma att påverka döva. Läs mer på **sidan 6**.

Snart går 2019 mot sitt slut. Vi har brett sju kända profiler hissa och dessa olika händelser under året och välja vem de tycker är årets personlighet. Jag har själv en sak som jag vill hissa: det är ni alla läsare som följt Dövas Tidning under året. Ett stort tack ska ni ha. Även tack till er alla som kontaktat oss och gett nyhetstips. Fortsätt gärna att tipsa oss om vad som händer i Sverige och utlandet. Det kan vara såväl smått som stort. DT ska vara hela landets tidning. Kontaktuppgifterna ser ni här nedan.

Den här decembermånaden kommer vi att publicera ett specialnummer som pdf på dovastidning.se. I specialnumret bjuder vi på ett urval av det bästa som stått i papperstidningen under året och som vi anser speglar det händelserika 2019. Dessutom berättar vi vilka artiklar och webb-tv-inslag som blivit årets mest lästa och sedda på dovastidning.se. Mycket nöje!

Vi önskar er alla en riktigt God Jul och Gott Nytt År!

NICLAS MARTINSSON
REDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE

innehåll

I korthet	4
Bildtelefoni.net populärare	5
Framtidens AF för döva	6
DO beslöt att lägga ner fallet	7
Dövas kulturarv måste räddas	8
Forskning om dövblindhet	9
DT besöker Värmland	10
Pedagogik på teckenspråk	11
Illustration av Sara Domström	12
Körlektioner på teckenspråk	13
Porträtt: Ågot Johansson	14
Julkryss	17
Kända profiler om 2019	18
Förbundsnytt	20
Unga dövas zon	22
Seniornytt	24
Insändare	25
Per Markströms krönika	26

TIDSKRIFT FRÅN SVERIGES DÖVAS RIKSFÖRBUND

Nr 6/2019

dovastidning

Fredrik Schreiber gav ut det första numret av DT i Lund den 6 juni 1891 med skräddaren Ola Zommarin som förläggare.

Manusstopp:	Utgivning:
Nr 1: 7/2	27/2
Nr 2: 27/3	16/4
Nr 3: 22/5	11/6
Nr 4: 21/8	10/9
Nr 5: 30/10	19/11

Med reservation för ändringar.

INTE FÅTT TIDNINGEN?

Kontakta
medlem@sdr.org

PRENUMERATION:

Pris: 300 kr/år. Vi utger fem nummer om året. Beställ prenumeration:
medlem@sdr.org

REDAKTION:

Dövas Tidning
Rissneleden 138, 6 tr.
174 57 Sundbyberg
redaktionen@dovastidning.se

Redaktör och ansvarig utgivare:

Niclas Martinsson
073-833 30 60 (sms)
niclas.martinsson@dovastidning.se
Layout: Niclas Martinsson & Linda Stål
Korrektur: Helena Fremnell
Omslagsbild: Niclas Martinsson
Form: Fornligen.se

DT PÅ NÄTET:

Webbplats: dovastidning.se
Facebook: [facebook.com/dovastidning](https://www.facebook.com/dovastidning)
Twitter: @dovastidning

ANNONSER:

Kontakta
annons@dovastidning.se
070-241 53 75 eller 073-056 21 69

Vid föreningsannonsering,
kontakta redaktionen.

Upplaga: 3 400 ex
Tryck: December 2019
Carlshamn Tryck & Media ab
ISSN 1402-1978

FOTO: DISNEY

Disney textar Frost 2 – döva som har hörande barn jublar

● Längre har döva känt sig frustrerade över att inte kunna njuta av dubbade familjefilmer på bio tillsammans med sina hörande barn eller barnbarn. Anledningen var att sådana filmer var endast på svenskt tal. På juldagen har Frost 2 premiär. Elsa Brunemalm som har två barn blev upprörd när hon såg att filmen var otextad. Hon tog kontakt med Disney och Filmstaden. Disney svarade att de skulle undersöka om de kunde texta och avslutade med att om den inte var textad, så hoppades de att Elsas familj kunde njuta av filmen hemma. Hon blev förbannad. En tid senare gav Filmstaden henne och andra döva en glädjande nyhet: Frost 2 ska textas.

Nytt om namn

● **Marcus Jonsson** blev årets P Schönströmstipendiat. Han studerar till aktuarie vid Stockholms universitet på masternivå. Läs intervjun med honom på dovastidning.se.

Liisa Kauppinen, känd för sin mångåriga kamp för dövas rättigheter i världen, fick ännu en fin utmärkelse: livsgärningspris från organisationen Light for the World. 2013 fick hon FN:s Human Rights Award och är därmed i samma fina liga som Nelson Mandela och Malala Yousafzai.

Föreningen Nationell kvinnojour och stöd på teckenspråk grundades i Göteborg i november. Ordförande är **Mia Modig**. Läs intervjun med henne på dovastidning.se.

FOTO: MATS ARNESEN/KHRONO

Ingen tolk kom – föreläsning ställdes in av solidaritetskäl

● Professor Arnfinn Muruvik Vonen vid Oslo Met-universitetet skulle föreläsa om fonetik och fonologi i ämnet grundläggande teckenspråksteori för 60 studenter. 2 av dem var döva. När han fick veta att tolken inte skulle komma, beslöt han sig för att ställa in föreläsningen av solidaritet med de döva studenterna. Bakgrunden var att tolktjänsten vid NAV (Norges försäkringskassa, arbetsförmedling och socialkontor) var tvungen att flytta över tolken till ett högre prioriterat uppdrag. Inte bara det, NAV trodde också att tolken skulle tolka från norskt teckenspråk till norska. Men senare visade det sig att föreläsningen skulle tolkas från norska till norskt teckenspråk. NAV beklagade missförståndet.

Händelsen väckte reaktioner i sociala medier. En av dem som kommenterade var Anna-Lena Nilsson, svensk teckenspråkstolk och professor i teckenspråk och tolkning vid Norges teknisk-naturvetenskapliga universitet i Trondheim. På Twitter skrev hon att tolkar ska kunna tolka mellan två språk – i bägge riktningarna.

En av de två döva studenterna, Helene Sæle (bild), uppskattade professorns solidariska handling. Samtidigt förstod hon att tolkuppslag som rör liv och hälsa är viktigare än en föreläsning. Men hon är bekymrad för att tolkarna inte räcker till och att NAV inte anställer fler tolkar. Tänk om alla föreläsare gjorde som Vonen och ställde in sina föreläsningar om det inte kom någon tolk, hade det då skett ett systemskifte?

FOTO: PIXABAY

Forskning om döva nyanländas flerspråkiga situation i Sverige

● Ingela Holmström, universitetslektor vid institutionen för lingvistik på Stockholms universitet, har erhållit 5,9 miljoner i bidrag från Vetenskapsrådet för ett 4-årigt projekt, Döva nyanländas flerspråkiga situation i Sverige. Anledningen är att det finns alltför lite eller ingen forskning kring språkutveckling/ användning hos nyanlända döva. Syftet är bl.a. att undersöka hur vuxna döva nyanlända lär sig svenskt teckenspråk och svenska. Deras språkliga situation är olik hörande nyanländas då många av dem inte fått något språk under uppväxten. Medforskare i projektet är Krister Schönström, universitetslektor vid samma institution.

8206

tolkanvändare hade landets tolkcentraler totalt förra året, enligt Nysam. Det är 1 103 fler än 2013 års nivå. Även antalet tolkuppslag och -timmar har ökat.

Behöver du prata med någon som syssnar?

Barn- och Ungdomsjour på Teckenspråk

CHATTEN
ÖPPEN TISDAGAR
OCH TORSDAGAR
KL. 18:30-20:30

MEJLEN
ÖPPEN DYGNET
RUNT
FRAGA@BOUJT.SE

FRÅGELÅDAN
ÖPPEN DYGNET
RUNT
WWW.BOUJT.SE

Vi har tystnadspikt och du kan vara anonym.

www.boujt.se

Bildtelefoni.net

Texttelefoni.se

Bildtelefoni.net har gått om Texttelefoni.se

Nu är förmedlingstjänsten Bildtelefoni.net större än Texttelefoni.se. Trendbrottet kom redan förra året, i år fortsatte gapet bara att öka markant.

Texttelefoni.se är en gammal trotjänare som funnits sedan 1982, ofta kallad f6c i folkmun. Den förmedlar trepartssamtal i realtid mellan text och tal p4 b4de svenska och engelska. Tj4nsten 4r 6ppen dygnet runt.

Bildtelefoni.net kom att bli en etablerad tj4nst 1996 med begr4nsade 6ppettider. I tj4nsten f6rmedlar teckenspr4kstolkar samtal mellan svenskt teckenspr4k och talad svenska. Sedan 2016 har de 6ppet dygnet runt alla 4rets dagar.

2018 skedde en milstolpe. F6r f6rsta g4ngen var Bildtelefoni.net st6rre 4n Texttelefoni.se vad g4ller antal samtalsminuter.

F6rsta halv4ret 2019, januari-juni, kom skillnaden mellan

tj4nsterna att bli markant st6rre. Se 2019 halv4rs siffror h4r nedan.

PTS har ansvar f6r tj4nsterna, som utf6rs av upphandlade privata akt6rer. Handl4ggare Robert Hecht s4ger att anv4ndandet av Texttelefoni.se har minskat under en l4ng tid. Myndigheten har dock inte gjort n4gon ordentlig analys av bakomliggande orsaker mer 4n att medborgarnas demografiska f6rdelning, beteenden och behov f6r4ndras och utvecklas st4ndigt 6ver tid precis som samh4llet.

Vi har ocks4 olika kommunikationsalternativ att v4lja mellan som e-post, meddelanden/sms och text- och videochatt.

TEXT: NICLAS MARTINSSON

F6rmedlingstj4nsterna i siffror 2019

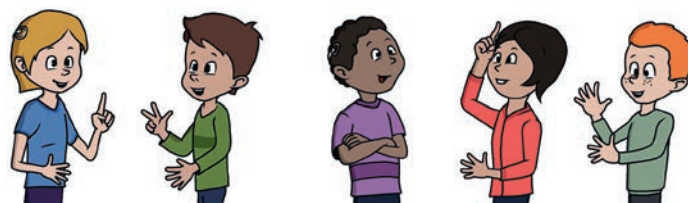
Under f6rsta halv4ret 2019 f6rmedlade Bildtelefoni.net 149 141 uppdrag och 740 352 samtalsminuter. Texttelefoni.se hade 95 364 uppdrag som sammanlagt tog 593 567 minuter under samma period.

Teckenspr4kiga barn g6r betydligt f4rre stavfel 4n icke-teckenspr4kiga barn

● Teckenspr4kiga barn – s4v4l barn med h6rselneds4tning som h6rande barn till d6va f6r4ldrar – g6r betydligt f4rre stavfel 4n sina j4mn4riga utan teckenspr4ksf4rdigheter. Det visar en unders6kning som Moa G4rdenfors gjort. Hon 4r doktorand i lingvistik med inriktning mot d6vas och h6rselskadades flerspr4kighet vid Stockholms universitet.

I november utgav hon sitt f6rsta delarbete om unders6kningen i *Frontiers in Psychology*, en v4lansedd tidskrift som publicerar vetenskapligt granskade forskningsartiklar.

Anledningen till att teckenspr4kiga barn* 4r b4ttre p4 att stava 4n icke-teckenspr4kiga 4r att de har tillg4ng till ytterligare en stavningsstrategi: bokstavering p4 teckenspr4k. De kan d4rmed "se" hur ett ord stavas utan att bli "lurade" av ljudet. Detta till skillnad fr4n h6rande barn som inte kan teckenspr4k. En av deras stavningsstrategier 4r d4rf6r att lyssna p4 hur orden l4ter. D4 kan det l4tt bli stavfel, till exempel "seng" och "best4ma".

ILL.: MIKAEL 6HLUND

Moa G4rdenfors uppmanar alla f6r4ldrar som har d6va, h6rselskadade eller h6rande barn att inte vara r4dda f6r att bokstavera n4r de tecknar till sina barn. Det kan st4rka sambandet mellan bokstavering och hur ett svenskt ord stavas. Vidare 4r bokstavering en naturlig del av det svenska teckenspr4ket. Andra forskare har ocks4 visat att barn f6rst4r bokstavering v4ldigt tidigt 4ven om de i b6rjan sj4lva kan ha sv4rt att bokstavera p4 grund av sina motoriska begr4nsningar.

TEXT: NICLAS MARTINSSON

*De har d6va f6r4ldrar eller har f6r4ldrar som l4rt sig teckenspr4k tidigt.

Så kan framtidens AF komma att bli för döva

Arbetsförmedlingen genomgår en kraftig omstöpning. Mycket är ännu oklart hur döva kan komma att påverkas. Några detaljer är dock kända redan nu. Exempelvis ska döva kunna ha videomöte med teckenspråkskunniga arbetsförmedlare före årets slut. Vidare föreslås döva få möta privata aktörer precis som andra arbetssökande.

Arbetsförmedlingen (AF) reformeras i en historiskt hög takt som en följd av januariavtalet mellan regeringen och samarbetspartierna Centerpartiet och Liberalerna, och av Moderaternas och Kristdemokraternas budget 2019 som vann stöd i riksdagen.

Omorganisationen ska vara klar senast 2021. Hur den kommer att sluta är ännu oklart. Myndigheten och de som står bakom januariavtalet har fortfarande olika uppfattningar om hur snabbt reformtempot får fortskrida och vad som ska skäras ner på. Här är några förändringar som föreslås eller redan är beslutna:

DIGITALA TJÄNSTER – EN AV DEM PÅ TECKENSPRÅK

Eftersom AF ska ha färre anställda och kontor i framtiden, satsar de mycket på att utveckla sina digitala tjänster. Målet är att andelen digital inskrivning ska öka till minst 90 procent, i dag är den 77. Fler självservicefunktioner ska också införas.

En av nyheterna är att man kan boka videomöte med teckenspråkskunniga arbetsförmedlare i främst Örebro före årets slut genom att klicka på de tider som är lediga. Samtal kan handla om allmänna frågor eller ens personliga ärende (man måste då identifiera sig med bank-ID).

– SDR ser detta som en positiv utveckling och som kan bana väg för ökad tillgänglighet genom kundservice direkt på teckenspråk hos andra myndigheter, säger Lisa Åström, intressepolitisk strateg hos SDR. Förbundet efterlyser samtidigt att den servicen ska ha samma öppettider som AF:s övriga kundtjänst.

AF säger att tjänsten ska följas upp och kan utökas efter behov.

INGEN INGÅNG FÖR DEM SOM REDAN HAR JOBB

AF:s digitala plattform har större fokus på de som är arbetssökande eller vill byta jobb än på de som redan har jobb. Nu finns ingen ingång för arbetstagare och arbetsgivare som behöver ansöka om hjälpmedel och stöd (t.ex. för att täcka teckenspråkstolkkostnader vid fortbildning).

– Vi är dock medvetna om att vissa specifika tjänster, t.ex. att ansöka om hjälpmedel, inte är digitala i dag. Det pågår ett arbete inom myndigheten att planera för framtiden och för övergången till ännu fler digitala tjänster. Alla frågetecken är dock inte utredda ännu, men planering och prioritering inför 2020 och myndighetens nya uppdrag pågår, men är inte klart. Det sätt som

FOTO: PETER KROON/AF

vi i dag erbjuder för att få stöd med exempelvis teckenspråkstolk eller hjälpmedel är att kontakta Arbetsförmedlingens kundtjänst eller något av våra arbetsförmedlingskontor, säger Emma Ardbo Johnard, enhetschef på AF Direkt.

Olyckligt att ingången saknas, anser SDR då många medlemmar upplever det som besvärligt och byråkratiskt att behöva ansöka.

PRIVATA AKTÖRER TILL ALLA

En av tankarna bakom januariavtalet var att AF skulle fortsätta ha ansvar för hela kedjan för personer med funktionsnedsättning. Övriga arbetssökande hänvisades till privata aktörer vid matchande och rustande insatser. I sin analys till regeringen från november föreslår AF att även personer med funktionsnedsättning ska få komma i kontakt med privata aktörer. Individens kompetens ska stå i centrum, inte dennes eventuella funktionsnedsättning. Alla ska kunna ta del av AF:s utbud och välja mellan privata aktörer inom ramen för lagen om valfrihetssystem (LOV).

En god tanke, tycker SDR, att alla inklusive döva ska bli sedda utifrån sin kompetens. Samtidigt är förbundet oroligt för hur det blir när privata aktörer tar över då det redan i dag är välkänt att det råder stor brist på döv- och teckenspråkskompetens hos myndigheter och verksamheter. Döva riskerar att bollas runt och inte få rätt stöd på teckenspråk från början.

– För SDR är det av yttersta vikt att det finns aktörer som kan erbjuda uppdraget ”beredning och matchning” på teckenspråk, säger Lisa Åström vid SDR. Förbundet bevakar utvecklingen för AF och har haft och ska ha dialogmöten med myndigheten, bland annat i december.

Maria Kindahl, ansvarig i förberedelsearbetet för reformering av AF, säger att det även kan bli aktuellt att upphandla mer avgränsade och specialiserade insatser inom ramen för lagen om offentlig upphandling (LOU) för personer med funktionsnedsättning. Hur det blir rent konkret är för tidigt att säga då AF väntar på politikernas svar om framtida uppdrag, säger hon.

Dövkonsulenterna och de andra specialisterna finns dock kvar hos AF. Exakt vad de ska göra är inte klart än. Dövkonsulenten Lena Öman säger dock till DT att hon och hennes dövkonsulentkollegor arbetar för att i möjligaste mån värna om målgruppen döva, även i samband med upphandlingarna.

TEXT: NICLAS MARTINSSON

DO: Ord står mot ord i Ingela Holmströms fall

DT kunde ifjol berätta att Ingela Holmström anmälde det biljettkontrollföretag som Storstockholms Lokaltrafik (SL) anlitate till Diskrimineringsombudsmannen (DO). "Jag kände mig så kränkt", sade hon om biljettkontrollen ombord på tåget. DO beslöt att göra en tillsyn. Förra månaden kom deras beslut.

Händelsen i korthet: Ingela åkte tåg hem från jobbet en höstkväll. Två biljettkontrollanter var ombord. Hon fick visa sitt SL-kort, id-kort och förmånsintyg från Försäkringskassan (FK) då hon hade en rabatterad biljett.

Hon blev kvarhållen utan någon förklaring trots att hon försökte tala om för kontrollanterna att hon var döv. Men de viftade bort henne. En tid senare fick hon böter för ogiltig biljett, vilket hon bestämt avvisade.

Hon tog kontakt med biljettkontrollföretaget, som förklarade att hennes intyg från FK var ogiltigt då det bara stod årtal, alltså hur länge intyget gällde. Det måste stå antingen tills vidare eller år-månad-dag.

Ingela fick skicka in ett nytt intyg, vilket företaget godkände. Därmed avskrevs ärendet trots att det bara stod år-månad på intyget.

Hon beslöt att anmäla företaget till DO av två anledningar: dels att hon inte fick någon information av kontrollanterna alls och blev illa bemött, dels att man måste kunna lita på intyg utfärdade

av myndigheter. Tidigare hade hon aldrig några problem med sitt gamla intyg, som till och med blev godkänt vid tidigare biljettkontroller.

Företaget förklarade för DO att kontrollanterna försökte kommunicera med henne, men förstod inte att hon var döv. Vidare vägrade hon ta emot böteslappen.

– Det är inte sant! Jag har aldrig fått någon böteslapp på tåget och de har inte velat ge mig skriftlig information, sade Ingela upprört till DT ifjol.

I november i år kom DO:s tillsynsbeslut. Ärendet lades ner. Skälet var att ord stod mot ord. Ingela säger till DT att hon är besviken på DO:s beslut:

– Trist resultat. Vi "små människor" kan aldrig hävda oss gentemot stora företag, myndigheter och organisationer etc. Och varför skulle jag ens bemöda mig om att anmäla om inte något kränkande skett? Anmälningar till DO verkar alltid vara helt meningslösa – de vinner ju sällan något för "de svagare".

Ifjol kunde DT också berätta att FK införde en ny rutin 2015: alla intyg skulle se enhetliga ut och innehålla år och månad eller tills vidare. Äldre intyg kunde se olika ut. Men enligt FK var de fortfarande giltiga så länge giltighetstiden inte hade passerats.

Varför tog DO inte ställning till om Ingela Holmströms gamla intyg var giltigt eller inte?

– När DO beslutar om att inleda tillsyn i ett enskilt fall inkluderar det beslutet även vad tillsynen ska omfatta. Den tillsyn DO genomförde i det här fallet syftade till att granska om den inträffade händelsen kunde utgöra diskriminering i form av bristande tillgänglighet och därutöver om kontrollanternas bemötande var diskriminerande, men däremot omfattade tillsynen inte frågan om intygets giltighet. Tillsynen omfattade både Region Stockholm och biljettkontrollföretaget. När ord står mot ord kan DO av rättssäkerhetsskäl inte konstatera att någon överträdelse av diskrimineringslagen har skett, säger Clas Lundstedt, pressansvarig på DO.

TEXT: NICLAS MARTINSSON

UR DT NUMMER 4 2018

Ny skönlitterär bok av Irene Kimanius

● Irene Kimanius, döv författare, har utgett en skönlitterär roman, *Mörkerliden*. Den handlar om Carina, som jobbat hårt i hela sitt liv. Alla drömmar som hon haft, har hon skjutit på framtiden. Plötsligt en dag fyller hon 65 år och inser att allt hon skulle göra och åstadkomma är det alldeles för sent för. Som pensionär känner hon sig deprimerad, ensam och sysslolös. Men så får hon veta att hon får arva en stor gård i Västerbottens inland. Ett krav är dock att hon måste leva ensam i huset i ett år, vilket hon accepterar. Hon får möjlighet att släktforska och gräva i sin tragiska uppväxt. Boken finns att köpa hos större nätbokhandlare.

TUFF-KURSER
www.sodertorn.fhsk.se

Olöst fråga hur dövas kulturarv ska bevaras

Rädda och bevara dövas kulturarv – till varje pris. Så lyder titeln på seminariet som föreningen Pär Aron Borgs vänner ordnade förra månaden. Den stora frågan är hur dövas kulturarv ska kunna dokumenteras och arkiveras på ett sammanhållet sätt.

Finland och Norge ligger före oss. I båda grannländerna finns ett dövmuseum, men inte i Sverige.

– I dag finns flera samlingar runt om i landet som speglar delar av dövas och teckenspråkigas kulturhistoria. Det finns inget centralt övergripande ansvar för dövas kulturarv. Därför vill vi ha en diskussion om att skapa ett kulturarvscentrum eller motsvarande, t.ex. ett museum, sade Johanna Mesch, ordförande för Pär Aron Borgs vänner som ordnade ett seminarium vid Sjöhistoriska museet i Stockholm i november.

Korta föredrag gavs under seminariet. En av föredragshållarna var Tiina Pakarinen från dövmuseet vid Werstas i Tammerfors. Hon tog bland annat upp dövhistoriska samlingar som finns att se online på kuurojenmuseo.fi. En annan föredragshållare var Elisabeth Ulfsparré, projektledare vid SVT Teckenspråk. Hon berättade om arbetet med serien *Min historia* där döva ger sin bild av dövhistorien i Sverige från dåtid till nutid. En process som inte alltid varit lätt då mycket tid gått till att leta efter gammalt material. Äldre fotografier är en sann guldgruva, sade hon.

– Vi kommer att sända fem nya avsnitt av *Min historia 2020*, vilket vi är jätteglada över. Dövas kulturarv är också en del av det svenska kulturarvet, sade hon och avslutade med att ta fram kramdjuret Busan från det omåttligt populära barnprogrammet *Teckenlådan* som sändes 1994-2005.

Två av intervjupersonerna i DHB:s projekt Dövas kulturarv – skollivet i Örebro län på 1990-talet: pappan Ulf Andersson och dottern Monika.

– Även Busan är en kulturbärare, sade hon leende och använde hunden som exempel på vikten av att lyfta fram diverse kulturbärare genom åren. Hon hoppas att SVT Öppet arkiv ska ha ännu fler teckenspråksprogram.

En annan person som steg upp på scenen var Maria Norberg, projektledare för DHB:s treåriga projekt *Dövas kulturarv – skollivet i Örebro län på 1900-talet*. 51 intervjuer med elever som studerat i Örebro har gjorts. En glädjande nyhet är att hela intervjumaterialet, totalt 51 timmar, ska gå att ta del av hos Arkivcentrum i Örebro. SDR deltog också i seminariet.

– Dövas kulturarv är ett återkommande viktigt område som måste lyftas och belysas i flera sammanhang. Ju mer vi gräver i detta område, desto mer skatt kommer vi att hitta. Vem kan då dokumentera, arkivera och tillgängliggöra detta material? Vem har egentligen makten över vårt minne och kulturarv? Värdefullt att deltagare från museer och institutioner fanns på plats och inte minst UR Samtiden som spelade in detta seminarium så vi är alltfler som kan prata samma språk – ett bra påverkansverktyg! SDR försöker genom sina kontakter och nätverk satsa på lobbyarbete för att lyfta denna fråga. Men vi behöver vara fler och därför hoppas vi att seminariet också ger andra kraft, inspiration och energi att fortsätta arbeta för vårt gemensamma arv, säger SDR:s ordförande Åsa Henningsson. **TEXT: NICLAS MARTINSSON**

Hallå där, Jan Höglund, ordförande för DHB (ett riksförbund för familjer som har barn som är döva, hörselskadade eller/och har språkstörning). Grattis till 70-årsjubileet! Hur har ni firat i år?

– Tack! Vi hade vårt årsmöte öppet för alla inbjudna gäster och vi höll det i den stora salen på Elite hotell mitt i Örebro. Det var oerhört roligt att så många medlemmar och inbjudna gäster kom. På kvällen hade vi middag med tal och underhållning. Under året har vi sedan haft artiklar om olika delar av vår historia i medlemstidningen *Dialog*.

Hur många medlemmar har ni?

– Vi har drygt 3 000 medlemmar i hela landet, flest i Stockholms och Västra Götalands län.

Vilka frågor är särskilt aktuella hos er?

– Utbildningsfrågor är alltid aktuella hos oss. Främst grund- och gymnasieskolan, men vi arbetar även med eftergymnasiala utbildningsfrågor. Eftersom vi har vår historia från specialskolan så har den skolformen en särskild plats i vårt arbete. Andra viktiga frågor är allas rätt till sin kommunikation, LSS, tolktjänsten och rätten till teckenspråksutbildning. Under de närmaste två åren har vi TUFF som en prioriterad intressepolitisk fråga.

NICLAS MARTINSSON

Emil Holmer leder forskningsprojektet.

Ny forskning om medfödd dövblindhet

Varje år föds cirka 6-8 barn med dövblindhet i Sverige. Hur de lär sig taktilt teckenspråk och samspelar med andra, vet vi alltför lite om i dag. Därför leder Linköpings universitet ett nytt forskningsprojekt – förhoppningen är att studien leder till förbättrad kommunikation för personer med medfödd dövblindhet.

För den som föds med dövblindhet är vägen till ett språk mer komplicerad. Eftersom både synen och hörseln är begränsade, blir känseln det främsta sinnet för att tolka och kommunicera med omvärlden. Vi vet dock alltför lite om språkutveckling hos personer med medfödd dövblindhet.

Däremot vet vi mer om personer med förvärvad dövblindhet då de hunnit utveckla minst ett språk under sin uppväxt, en grupp som är ungefär fyra gånger vanligare än gruppen personer med medfödd dövblindhet.

Emil Holmer vid Linköpings universitet leder ett forskningsprojekt om förbättrad kommunikation för personer med dövblindhet i samarbete med tre andra universitet*, finansierat av det statliga forskningsrådet Forte. Projektet går ut på att studera hur kommunikationen mellan vuxna personer med medfödd dövblindhet och deras samspelspartner påverkas av vilken kommunikationsförmåga samspelspartnern har i olika situationer.

Enligt Emil Holmer är det inte så vanligt att personer med medfödd dövblindhet lär sig taktilt teckenspråk under sin uppväxt.

– Många har utvecklat enskilda tecken under sin uppväxt, men för de flesta är det inte ett formaliserat språk, där man kan bygga meningar, använda turtagning och beskriva händelser. Istället handlar det mycket om icke-formaliserade personliga uttryck som måste tolkas av samspelspartnern, säger Emil Holmer till forte.se.

Därför säger han snarare samspel än samtal.

Anna Ahrbom, specialpedagog vid ett LSS-boende som drivs av Mo Gård, kan intyga för forte.se att många nivåer av

kommunikation finns och att en blandning av egna uttryck och konventionella tecken används hos personer med medfödd dövblindhet. Här spelar det stor roll vem det är som samspelar med personen med dövblindhet och vad de har för relation till varandra. Hon berättar om en ung man:

– Om det kommer in personal som pratar på och förväntar sig att han kan ta emot kommunikationen, då plötsligt förstår han massor. Han blir jätteintresserad och ber dem att hjälpa honom att forma nya tecken. Nästa person kan tycka att han bara är på en förspråklig nivå, och då formas kommunikationen efter det, säger Anna Ahrbom till forte.se.

På tal om barn med medfödd dövblindhet som har döva föräldrar. Dövblinda Clarisa Vollmar var något av en Facebook-kändis. Hela världen kunde följa hur hennes döva föräldrar kommunicerade med henne och tolkade hennes signaler. Framsteg gjordes tack vare föräldrarnas kommunikationsförmåga. Clarisa avled i början av året, tre och ett halvt år gammal.

DT frågar Emil Holmer om han vet hur vanligt det är att personer med medfödd dövblindhet har döva föräldrar. Han svarar att statistiken kring medfödd dövblindhet överlag är bristfällig då det kan vara svårt att upptäcka tidigt. Men han förmodar att de allra flesta har hörande föräldrar, precis som barndomsdöva.

Nu är projektet på planeringsstadiet. Nästa år väntas de komma igång med datainsamling. Emil Holmer säger till forte.se att projektet tros leda till kunskap som kan stärka personalens kompetens och ge dem bättre verktyg att stötta kommunikationsutvecklingen hos personer med dövblindhet.

TEXT: NICLAS MARTINSSON FOTO: LARS ÅKE ANDERSEN & DAVID EINAR

**projektet är ett samarbete mellan Linköpings universitet, Jönköping University, Örebro universitet och Stockholms universitet. Mo Gård, SPSM och Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor är tre av de organisationer som sitter i projektets referensgrupp.*

Höstmöte. Värmländskt kaffe från Löfbergs serveras givetvis då.

Casper Lund från Örebro är ordförande för VDL.

Susanna Lindgren från styrelsen skriver förslag på aktiviteter under 2020.

Roland Ask, välkänd döv profil i Värmland.

DT gästar Värmlands Dövas Länsförening

Värmlands Dövas Länsförening (VDL) är en liten kämpande dövförening. De har börjat ordna fikaträffar på olika ställen i länet och därmed fått se nya ansikten. Det här är den 19:e delen i artikelserien Landet runt.

När DT kommer på besök i Karlstad har dövföreningen styrelsemöte. Ordförande Casper Lund och ledamöterna Lars-Åke Björn och Susanna Lindgren pratar om vad som ska göras den närmsta tiden och nästa år. Checklistor tas fram. Exempelvis bestämmer de att både Lars-Åke och Susanna ska gå en kurs i Excel och att en fikaträff ordnas i Arvika den 29 februari. Nästa år är det nämligen skottår.

Casper Lund är egentligen från Örebro och inte bosatt i Värmland. Han är också aktiv i Dövas Förening i Örebro (DFÖ). Hur kom han in i bilden? Jo, allt började med att länsföreningen såg hur medlemsskaran blev allt mindre.

– Men ingen ville lägga ner dövföreningen, berättar Lars-Åke Björn, som kontaktade SDR:s föreningssupport.

Lösningen blev att DFÖ, som har en anställd administratör, tog över VDL:s administration. Casper Lund såg dock att VDL behövde mer förstärkning. Så han valde att kandidera till styrelsen. Han har som mål att pusha föreningen framåt så att de kan bli självgående om två år utan honom.

– Det känns mycket lättare nu när Casper är hos oss, vi uppskattar honom. Nu är arbetet i föreningen mer strukturerat, säger Susanna och Lars-Åke nickar instämmande.

Dövföreningen satsar också på att bevara dövas värmländska kulturarv. Till exempel har det funnits en betydande dövförening i Arvika, där många döva arbetade på sågverk och andra industrier. Ett produktionsbolag ska därför komma och filma berättelser om den värmländska dövrörelsen. Nu har VDL 23 medlemmar. De flesta är äldre. Föreningen arbetar nu på att försöka nå nya medlemmar genom att ordna fikaträff på olika platser i Värmland, t.ex. Karlskoga och Säffle. Nya ansikten har dykt upp.

– Vi vet att det finns ett mörkertal, säger Lars-Åke Björn.

Efter styrelsemötet är det höstmöte och fika. Givetvis serveras Löfbergs kaffe, Karlstads kafferosteri. En av punkterna på dagordningen är 2020 års verksamhetsplan. Olika förslag tas upp.

En medlem som varit med länge är Roland Ask, pensionerad föreningskonsulent.

– Det här är mitt andra hem, säger han leende.

Han beklagar att antalet medlemmar har minskat.

– Men vi måste acceptera att världen har förändrats och inte ser ut som den gjort tidigare. Sociala medier gör att behovet av dövförening minskar.

En annan som varit med ännu längre är 95-åringen Lizzie Eriksson, medlem sedan 1951.

– Roligt att få träffa och fika med andra, säger hon och ler.

TEXT & FOTO: NICLAS MARTINSSON

dt. Läs övriga delar i Landet runt-serien finns på dovastidning.se

Delar av styrelsen, t.v: Elena Darzinya, Sandija Nordensten-Karlsson, Stina Silvertärn och Mikael Sundberg.

Föreningen Teckenpedagogerna strävar efter:

Ännu mer pedagogiskt material på teckenspråk

För sex år sedan bildades Teckenpedagogerna, en ideell förening med inriktning mot pedagogisk verksamhet på teckenspråk. Initiativtagaren Stina Silvertärn saknade då material till sin undervisning i svenskt teckenspråk. På Teckenpedagogerna i Örebro jobbar i dag 7 personer med två projekt: Svenska för döva nyanlända samt Engelska på fickan.

Stina Silvertärn har jobbat i många år som teckenspråklärare och gymnasielärare i svenskt teckenspråk. I sin undervisning har hon saknat en bredd i visuellt material att använda, mycket material har fått skapas av lärarna själva. När svenskt teckenspråk infördes som ett av moderna språk i gymnasieskolan 2014 jobbade Stina deltid på Spreadthesign. Via dem sökte Stina medel till ett projekt för att kunna skapa kursmaterial till steg 1, 2 och 3 i svenskt teckenspråk för hörande.

Projektet genomfördes under de kommande tre åren med Europeiskt Teckenspråkscenter och Riksförbundet DHB som medsökande. När Stina i samma veva började undervisa nyanlända elever vid språkinstruktionen på gymnasiet såg hon ytterligare ett behov av anpassat visuellt material – den här gången i ämnet svenska för döva nyanlända.

I gymnasiet finns inget material i svenska för döva nyanlända på svenskt teckenspråk. Som om det inte är nog ligger också dessa gymnasieelever i en gråzon vad gäller att lära sig det svenska teckenspråket. En specifik kurs i svenskt teckenspråk som andraspråk för döva finns inte i gymnasieskolan, för att jämföra med motsvarande kurs som finns för hörande.

Döva nyanlända får därför läsa kursen Svenskt teckenspråk för döva som är helt anpassad till elever som redan kan språket. På Västanviks folkhögskola finns en allmän kurs i svenska och teckenspråk för nyanlända på teckenspråk men där måste du vara 18 år precis som på andra folkhögskolor som erbjuder kurser

för döva och hörselskadade nyanlända. Västanviks folkhögskola delar upplevelsen med Stina att det saknas anpassat material i undervisningen.

Teckenpedagogerna som legat passiv sökte medel hos Arvsfonden tillsammans med Västanviks folkhögskola och blev beviljade ett treårigt projekt. Projektet Svenska för döva nyanlända startade under hösten 2017 med syftet att skapa material där döva nyanlända kan lära sig grunderna i det svenska språket. I projektet skapas korta spelfilmer där en familj med flera olika kulturkrokar skildras. Sedan augusti 2019 driver Teckenpedagogerna också det tvååriga projektet Engelska på fickan där man i en app ska kunna lära sig engelska i skrift samt ASL.

Parallellt med de två projekten jobbar personalen med att översätta korta sagor och samla ihop material till en avläsningsdatabas. Materialet som Teckenpedagogerna producerar läggs löpande ut på föreningens webbsida, tillsammans med olika korta fredagsklipp. Allt material är gratis att använda.

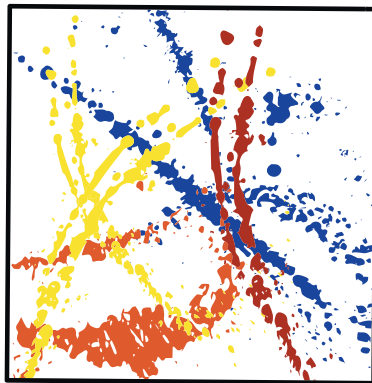
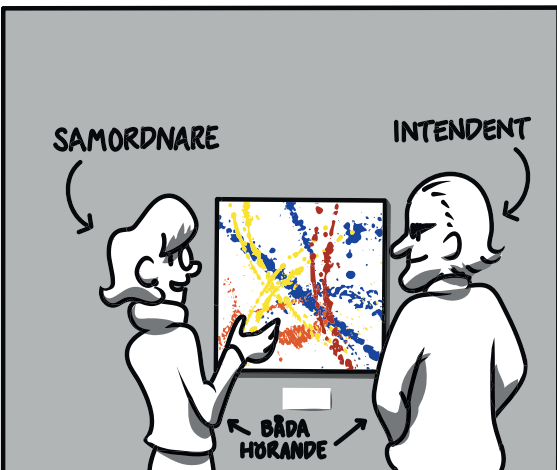
I dag har Teckenpedagogerna 75 medlemmar som har möjlighet att påverka verksamheten och delta i utbildningsdagar för personer som jobbar med undervisning på teckenspråk med mera. Nyligen investerade föreningen i en 3D utrustning och söker nu olika fonder för att införliva sin dröm om att skapa olika 3D-material med animerade figurer som tecknar. Möjligheterna att skapa material med denna teknik är gränslös.

– Tänk att kunna vara anonym och ändå berätta din historia, drömmer Stina.

Stina berättar också att de har en ny projektansökan under utveckling men vill inte gå in på detaljer då ansökan inte är inskickad ännu. Med andra ord så har Teckenpedagogerna inga planer på att ge upp sin strävan efter att skapa mer pedagogiskt material på teckenspråk.

TEXT: MARIA NORBERG FOTO: MIKAEL SUNDBERG/TECKENPEDAGOGERNA

AV SARA DOMSTRÖM

KONSTNÄREN
POLLOCK
(1912-1956)
METOD: DROPP OCH
STÄNK

Fredrik ger körlektioner på svenskt teckenspråk

Fredrik Andersson är just nu landets enda döva trafiklärare. Till vardags har han både döva och hörande kunder. Han talar inte bara svenskt teckenspråk utan använder också smarta kommunikationslösningar i bilen. DT träffar honom på en trafikskola i Skärholmen utanför Stockholm.

Fredrik Andersson har precis haft två körpass när DT kommer på besök. Han har en brokig samling kunder med olika färdigheter. De flesta är nybörjare, men han har också elever som har körkort men inte satt foten på gaspedalen på över 10 år.

Många av hans kunder är döva och hörselskadade.

– De tycker att det är så skönt med en döv trafiklärare, de behöver inte titta på tolken i baksätet som det annars ofta brukar vara så, säger Fredrik Andersson.

En annan fördel är att han kan förklara mer visuellt på svenskt teckenspråk.

– Jag kan exempelvis teckna exakt hur mycket man ska höja eller sänka kopplings- och gaspedalerna.

Han blev färdigutbildad trafiklärare i våras. Utbildningen var nästan ett och ett halvt år lång. Nu arbetar han på Drive trafikskola i Skärholmen.

2015 tog han själv körkort. När han deltog i en studiecirkel ställde döva körkortsteoretiska frågor till honom. Då förstod han att det var roligt att försöka förklara så pedagogiskt som möjligt.

Två år senare dök en annons om en trafiklärarutbildning upp i hans flöde på Facebook. Han klickade på den och blev nyfiken.

– Som person tycker jag om att hjälpa människor och försöka sätta mig in i hur de tänker och vilka undervisningsmetoder som är effektiva. Mitt sätt att undervisa kan variera från elev till elev.

Drygt 200 personer sökte till trafiklärarutbildningen på en yrkeshögskola i Upplands-Bro. Bara 30 fick plats efter att ha genomgått ett körtest och intervju. Fredrik Andersson var en av dem. Han hade tolk under utbildningen.

Han fick göra praktik två gånger. Det var svårt att få praktikplats,

många trafikskolor ryggade bakåt för att ha en döv praktikant. Men inte Drive trafikskola i Skärholmen. Det var där han sedan fick sin anställning.

– Ägaren är öppen och orädd för att kommunicera, säger Fredrik.

DT träffade ägaren Rafed Malan en kort stund. Han kunde tala lite teckenspråk.

På tal om kommunikation. Hur gör Fredrik när han har hörande kunder? Han har en surfplatta vars hållare är fäst i instrumentbrädan. I surfplattan finns en app för taligenkänning som är baserad på Googles program för transkribering. Hörande elever kan tala till den, som sedan förvandlar till text. Fredrik svarar sedan genom att skriva på ett trådlöst tangentbord, här förvandlas text till tal. Nästan alla hörande kunder tycker att det fungerar bra. Men det är en utmaning att inte få dem att titta för mycket på skärmen under körningen, säger Fredrik leende.

– Jag använder också gester, exempelvis för att visa att nu ska eleven svänga vänster. Ibland använder jag rösten också om jag säger något kort.

Döva och hörselskadade kunder kan däremot tala direkt på teckenspråk med honom. Nu planerar Fredrik att ha döva och hörselskadade kunder varannan vecka i Örebro och Göteborg, så länge som behov finns.

Nu är vintern här. Vilka är dina bästa tips för säker körning?

– Se till att ha vinterdäck (obligatoriskt 1 december-31 mars när vinterväglag råder).

– Anpassa dig till väglaget och andra trafikanter. Sänk farten vid behov, det är särskilt förrådiskt när det är mellan 4 plusgrader och 4 minusgrader, då kan det bli halka.

– Passerar du en bro/viadukt eller kör på den, tänk på att risken för halka då ökar eftersom luften kyls bron både under och ovanifrån. Och vid broar där vattendrag finns är det också ökad risk för halka då luften är fuktig.

TEXT & FOTO: NICLAS MARTINSSON

NAMN: Ågot Johansson.

ÅLDER: 97 år (född 21 december 1922).

BOR: Göteborg.

FAMILJ: en son, två barnbarn och fyra barnbarn.

GÖR HELST PÅ FRITIDEN: dricker kaffe, träffar familj och vänner, och sköter om blommorna.

SER HELST PÅ TV: sporten.

HUR SKA DU FIRA JUL: med familjen.

FAVORITTECKEN: kaffe.

Ågot(t) det är med kaffe!

Ågot Johansson är känd från tv-programmet Vloggarna 2 som sändes den här hösten. Hon blev snabbt en tittarfavorit. Man kunde inte missa att kaffet absolut är livsviktigt för henne och att det är den bästa medicinen mot krämpor för henne. DT:s Sarah Remgren har fått en pratstund med henne, givetvis över en kaffekopp, om hur det var att leva i det tyskockuperade Norge under andra världskriget, flytta till Sverige där hennes kärlek bodde och vad kaffet betyder för henne.

DT hälsar på 97-åriga Ågot Johansson i Göteborg. Hon bor i ett familjehus som hon delar med sonen Lars-Gunnar Möllefors. Ågot har sin lägenhet på nedervåningen och där bor också katten Casper med orangefärgad päls. Hans persontecken är ”spöke” och han tycker om Ågot mest av alla. För de andra har han speciella regler. De kan bara få klappa maximalt tre gånger och om man råkar klappa för fjärde gången, då bits han. Endast Ågot kan få klappa honom hur länge som helst.

Ågot bjöd såklart på kaffe och bulle. På frågan vilket kaffe som är bäst svarar Ågot att hon tycker att det spelar ingen roll. Det viktigaste är att det smakar gott, då är hon nöjd. Dock har hon ett krav på sitt kaffe.

– Absolut svart kaffe! Det ska inte ens vara en droppe mjölk eller någon liten sockerbit i. Om jag fått ett kaffe med lite mjölk i, då kastar jag bort det omedelbart och tar ett nytt. Det ska vara svart, betonar Ågot.

Vem är Ågot egentligen? Hon har ett persontecken som är lika med klohand vars rörelse upprepar sig mot tinningen. Det persontecknet ärvde hon från någon med samma namn på dövskolan. I dag tecknar de flesta henne som klohand, men med skillnaden: mot kinden med upprepande rörelser, inte mot tinningen.

Ågot är född i norska Vats som ligger i Ål kommun. Det är i närheten av Ål folkhögskola, Norges motsvarighet till vår svenska Västanviks folkhögskola. Hon är den mellersta och enda flickan i syskonskaran. Alla andra i familjen var hörande och något ovanligt på den tiden var att hennes mor var stolt över att ha ett dövt barn. Invånarna i byn tyckte inte heller att det var något konstigt med att Ågot var döv. Redan som liten gav Ågot folk persontecken så att familjen och Ågot kunde veta vilka de menade när de kommunicerade med varandra, då med hjälp av hemmagjorda tecken. Detta var innan Ågot kom till dövskolan i Oslo.

– Det har fungerat bra på dövskolan, tycker jag. På skolan fick

jag lära mig olika saker precis som de hörande eleverna. Jag fick också lära mig att tala och avläsa. Jag bodde på internat och fick åka hem till familjen tre gånger om året. Vid påsk, sommar och jul, berättar Ågot.

Efter åtta år i dövskolan återvände hon hem till Ål. Där fick hon gå en sömnadutbildning och arbetade senare som sömmerska. Hon trivdes mycket bra med sina hörande kollegor och vänner.

– Det var inte svårt att umgås med hörande när jag bodde i Ål. Vi hade en stark gemenskap och hade det trevligt tillsammans, säger Ågot.

Norge var ett av de tyskockuperade länderna under andra världskriget. Oslo var värst drabbat jämfört med Ål. Ågots bror var med i den norska motståndsrörelsen och det var väldigt hemligt. Det kom flygplan över Ål i Hallingdal som låg i bergen och släppte ner saker, bland annat fallskärmstyg. Ågot sydde kläder till norska soldater av vitt fallskärmstyg för att de inte skulle synas i snön. Ål var ockuperat av tyskarna, de såg att flygplan tog samma väg över berget och att det skedde regelbundet. Tyskarna undrade vad det var för någon aktivitet i berget och bestämde sig att åka upp för att se efter.

På den tiden hade tyskarna beslutat alla telefoner, vilket hindrade norrmän från att ha kontakt med varandra. Motståndsrörelsen gömde undan några telefoner så de kunde fortsätta ha kontakt med varandra. Någon ringde till dem i berget och varnade att tyskarna var på väg upp. Som tur började det snöa rejält så tyskarna aldrig kom fram till Vats.

Brodern som var med i motståndsrörelsen var mycket hemlig med information om vad de hade för planer och var de befann sig. Inga andra personer utanför den inre gruppen fick veta utom Ågot. Hon fick veta för hon ville veta var brodern var om det hände något. Han gick med på det för hon var döv och tanken var att tyskarna inte skulle kunna fråga ut henne!

Efter kriget fick grannarna veta att Ågots familj var med i motståndsrörelsen och blev snopna för de hade också velat kämpa för Norge. Men på den tiden var det mycket hemlighetsmakeri för att skydda varandra och undvika spioneri eller läckor. Freden kom i april 1945.

– Jag minns att jag såg många norrmän som flytt till Sverige återvända till Norge. Det var många som kom med tåget, berättar Ågot.

Ågot träffade sin blivande make Stig Johansson på en fest på mitten av 1950-talet. De blev kära i varandra och hade ett distansförhållande i något år innan Ågot som 34-åring flyttade till Sverige. Det var inte svårt att flytta till ett annat land.

– Om jag saknade min familj och vänner så var det bara att åka och hälsa på dem i Norge. Jag hade en snäll make och han fick mig att trivas bra i Sverige, säger Ågot leende.

Ågot har inte bara varit sömmerska utan också varit svetsare. Hon arbetade på Volvo i industristaden Trollhättan och svetsade fast tenn på bilar. Maken arbetade också där som plåtslagare. När de fick sonen Lars-Gunnar, insåg de att han var döv. Då bestämde de sig för att flytta till Göteborg så att han skulle få gå på Alma Abrahamssons förskola i Haga. Där fick man tala teckenspråk trots att oralismen dominerade starkt inom skolväsendet på den tiden.

Det var i Sverige Ågot fick allt fler döva vänner. I dag brukar vännerna komma på besök hos Ågot eller så möts de på Göteborgs Dövas Förenings pensionärsträff varannan onsdag. Om det är några kulturella skillnader mellan norrmän och svenskar får DT inte något exempel av Ågot. För henne är det inget som hon funderar särskilt mycket på. Att leva i nuet är något som hon värderar starkt och att man är omtänksam mot varandra. Positivitet är ett starkt personlighetsdrag hos henne.

En rolig kuriosita om Ågot är att hon faktiskt började dricka kaffe så sent som i 25-årsåldern. Tidigare brukade hon dricka ett glas mjölk eller saft om det bjöds på fika. Numera dricker hon kaffe flera gånger om dagen och kan sova gott på nätterna ändå. Det är

Lars-Gunnar serverar sin mamma, Ågot, favoritdrycken kaffe i norska Vats. Ur tv-programmet Vloggarna som sänts den här hösten. FOTO: SVT

vad hon är känd för från Vloggarna 2 där hennes son, Lars-Gunnar Möllefors, är en av huvudpersonerna. De dricker ofta kaffe och pratar om kaffe. Många följer tv-programmet och blir alldeles till sig när de får se Ågot i programmet. DT undrar om hon tycker att det är roligt att se sig själv på tv. Hon rycker bara på axlarna och säger att det inte är något märkvärdigt. Bara att hon får sitt svarta kaffe så är hon nöjd. Bästa medicinen mot krämpor är absolut att dricka flera koppar kaffe om dagen! **TEXT & FOTO: SARAH REMGREN**

Västanviks folkhögskola 50 år

1969–2019

STORT TACK till alla kursdeltagare, samarbetspartners och all personal som genom åren har format Västanviks folkhögskola till den fantastiska och unika verksamhet det är idag.

Vi är glada att så många ville fira skolan med oss i augusti, vilken fest det blev!

Tack för att ni kom och delade med er av alla era minnen.

God jul och Gott nytt år

JULKRYSS

	<small>EJ YPPA BYGGER BARN I SKOGEN</small>		<small>DE BEFOLKAR BENGTSFORS</small>		<small>TOGOS HUVUDSTAD</small>	<small>HJULET ATT STYRA MED</small>	<small>ÄR LITEN I LYA</small>	<small>PAROLL</small>		<small>LITET KÖK GÅR BÅT TILL HALLANDS VÄDERÖ IFRÅN</small>	<small>AFRIKANSKA ANTILOPER</small>
						<small>KASHMIR NYHETS-BYRÅ</small>					
									<small>KÖR NORRMÅN MED</small>		<small>ÄR ROQUEFORT-OSTEN</small>
								<small>TESTADES FÖR HÅLLFASTHET</small>	<small>GÖRS SYMSKINEN FÖRST</small>		
		<small>SMILAT</small>		<small>FLAMMIGA SIDENTYGET</small>		<small>BRUKAR DUKAS KAKTUSAKTIGA</small>			<small>NÄSTE</small>		
	<small>REAGAN SOM STYRDE</small>										
	<small>DANSKT GÄSTIS</small>	<small>FÅTÖLJFLICKOR</small>							<small>KOMMER FRÅN BY</small>	<small>SLÖSAT</small>	<small>ÄMNA KRUKMAKAREN</small>
					<small>GJORDE DET I GÄPIGA SPÖKHUS</small>			<small>GAV NARKOS</small>			
				<small>MJÖLSORT ÄR BLOMMAN PEACE</small>							<small>LYXIG PÅ VÄGEN HÖGDJUR</small>
					<small>ITALIEN PÅ NÄTET BÖNELEDARE</small>			<small>KORA</small>			<small>SAMLAS SYSAKER I</small>
	<small>EJ SAMS VÄLDIG VÄRLSDDEL</small>							<small>FINSK KAMPVILJA</small>	<small>HEJSAN</small>		
					<small>MIKKELSEN SÄGOKUNG</small>				<small>HAR SKOJ SYSSLAR JU POLITIKER MED</small>	<small>TAR TAG</small>	
		<small>SÅNGARE SALO DONAR</small>					<small>KVINNONAMN</small>				<small>BREDDEN PÅ</small>
										<small>LYSSNA SÄGS TIDEN SÄREN</small>	
				<small>PENNINGPUNGEN</small>		<small>HÅLLER SIG GÖMD</small>	<small>GAMLA OCH NYA I GÖTEBORG TV-HASSE</small>				
								<small>DEN TOG FRÄMST BRÅD-SPEL</small>			
	<small>STÅR VÄNTANDE I SIGYNS MAKE</small>		<small>VÄXER TALLAR PÅ</small>	<small>SKÄL VATTENKRUKA</small>							
										<small>GENOM</small>	<small>HAR SIN SKUTA</small>
							<small>LÄSTID KUNDE DET BLI I SKIVAN</small>			<small>SKAMLIGT STÄLLE</small>	
		<small>BUSKE</small>		<small>SLÅS UPP I BOK</small>		<small>BOR I PORTAU-PRINCE</small>					
										<small>MED MARIA I BÖN</small>	

Var med och lös julkryset – du kan vinna trisslotter

Svaren ska skickas till Dövas Tidning, Rissneleden 138, 6 tr, 174 57 Sundbyberg eller redaktionen@dovastidning.se senast den 12 januari. Skriv JULKRYSET på kuvertet eller i ämnesfältet om du mejlar och tar en bild av av korsordet. Bland de rätta lösningarna lottas tre vinnare fram som får fyra trisslotter var. Vinnarna meddelas i nummer 1 2020.

NAMN: _____

ADRESS: _____

Sju kända profiler hissar och dissas:

Så har 2019 varit

Snart är 2019 till ända och ett nytt decennium väntar runt hörnet. DT har frågat kända profiler om hur året har varit sett ur döv- och teckenspråksperspektivet.

CARL RASMUSSEN, ORDFÖRANDE SVENSKA DÖVIDROTTSFÖRBUNDET

Vilken tycker du är årets händelse?

– Otto Kingstedt satte nytt världsrekord för döva under ett 10 km-lopp i Bålsta i september: han sprang på 30.25 och slog det gamla rekordet på 30.30.

Vilken tycker du är årets flipp?

– IK Surd, en framgångsrik förening som har utvecklats mycket positivt i år. De har god samverkan med Kannebäcksskolan och bra nätverk hos Göteborgs stad idrott & förening. Stor arrangemangsvilja.

Vilken tycker du är årets flopp?

– Region Örebro län och Dövas Förening i Örebro. Trots att staden är Europas teckenspråkshuvudstad, är det fortfarande tolkproblem hos Tolkcentralen i regionen och fortfarande lokalproblem hos dövföreningen.

Vem tycker du är årets personlighet?

– Conny Bååth som har gjort ett gediget arbete med IK Hephata och svenska dövländslaget i fotboll. Hans kunskaper och teckenspråk har bidragit till en positiv utveckling och bättre förståelse hos idrottsaktiva.

Vad önskar du dig i julklapp?

– Att det svenska teckenspråket ska bli ett av Sveriges nationella språk.

Vilket är ditt nyårslöfte?

– Gå ner i vikt.

ALEXANDRA ROYAL, VICE ORDFÖRANDE I FRITIDSNÄMNDEN I ÖREBRO KOMMUN (C) OCH FOLKHÖGSKOLLÄRARE

Vilken tycker du är årets händelse?

– Jag tycker att det var fantastiskt att för första gången i mitt liv kunna ta del av sommarpratarna (P1 Sommar) och det har inspirerat mig mycket.

Vilken tycker du är årets flipp?

– Äntligen har föreningen Nationell kvinnojour och stöd på teckenspråk bildats. Jag följer deras arbete med stort intresse.

Vilken tycker du är årets flopp?

– Jag måste säga att det är så beklagligt hur illa tolsituationen ser ut för många i landet.

Vem tycker du är årets personlighet?

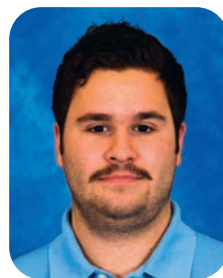
– Mindy Drapsa för att hon är den första döva konstnärliga ledaren på Riksteaterns Tyst Teater.

Vad önskar du dig i julklapp?

– En träningsresa eller träningshelg.

Vilket är ditt nyårslöfte?

– Att ha en bra balans mellan arbete, familj, vänner och träning!

FLORIAN TIRNOVAN, GRUNDARE FLOW TV

Vilken tycker du är årets händelse?

– Flow TV såklart! Nejdå, men om jag ska vara ärlig så har 2019 varit ett mediokert år för dövrörelsen i Sverige, tyvärr.

Vilken tycker du är årets flipp?

– Helt klart UR Teckenspråk. Grannländerna och övriga länder avundas oss. Ett fantastiskt koncept som är roligt och informativt på en och

samma gång. Hatten av för teamet!

Vilken tycker du är årets flopp?

– Tolkcentralerna. Att de sitter och tummar på dövas rättigheter där ute i samhället utan att agera och äska om mer pengar är för mig obegripligt. Inte heller vill de anställa döva.

Vem tycker du är årets personlighet?

– Alla som jobbar hårt inom dövrörelsen men inte får den tacksamhet eller uppmärksamhet de förtjänar. Ni vet vilka ni är, jag älskar er!

Vad önskar du dig i julklapp?

– Mer glädje åt folket!

Vilket är ditt nyårslöfte?

– Det blir nog att gå ner i vikt för 22:a gången. Haha, nä löjligt med nyårslöften, tycker jag.

SEBASTIAN EMBACHER, SPRÅKVÅRDARE I SVENSKT TECKENSPRÅK, SPRÅKRÅDET

Vilken tycker du är årets händelse?

– Att Isabel Engwall utsågs till nämndeman vid Södertörns tingsrätt och blev den första döva nämndemannen. Det har skapat diskussioner i media. Då avslöjades fördomar och okunskap om personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden hos vissa personer.

Vilken tycker du är årets flipp?

– Ny läroplan för förskolan (Lpfö 18). Svenskt teckenspråk (STS) nämns som ett språk som döva och hörselskadade ska få utveckla.

Vilken tycker du är årets flopp?

– Att Dramaski inte fick starta den första internationella teckenspråkiga grundskolan – Skolinspektionen tyckte annat. Nämligen att teckenspråk är ett stödbehov. Är teckenspråk inte ett språk precis som andra språk?

Vem tycker du är årets personlighet?

– Isabel Engwall. Hon bryter mark.

Vad önskar du dig i julklapp?

– En eller flera trevligheter.

Vilket är ditt nyårslöfte?

– Jag vill börja äta mer växtbaserad mat.

**JOHANNA MESCH, PROFESSOR I
TECKENSPRÅK, STOCKHOLMS UNIVERSITET**

Vilken tycker du är årets händelse?

– Professuren i teckenspråk. Det är stort i Europa att någon döv har blivit professor. (Johanna Mesch blev tidigare i år Nordens första döva professor och är Europas enda kvinnliga döva professor. Nu finns bara två döva professorer i Europa varav en man i

Tyskland: Christian Rathmann).

Vilken tycker du är årets flipp?

– Lilla Gotlands dövförening har gjort ett tappert försök att arrangera årets Dövas Dag i Visby med gott resultat.

Vilken tycker du är årets flopp?

– Tolkutredningen har gjorts flera gånger och blir aldrig klar. Det påverkar teckenspråkstolkare och drabbar tolkanvändare på olika nivåer.

Vem tycker du är årets döva personlighet?

– Lars Kruth är utan tvekan Sveriges största döva profil. Några veckor innan han gick bort, fick jag gratulationer från honom till min befordran. Trots att han var 98 år gammal, hängde han med i informationsflödet.

Vad önskar du dig i julklapp?

– En julklapp för alla: ett eget kulturarvscentrum med döva kulturarvsarbetare som eftertraktade experter.

Vilket är ditt nyårslöfte?

– Jag kommer att sprida en del information om vår teckenspråksforskning på teckenspråk via olika medier.

**JUNI SOWELL, ORDFÖRANDE SVERIGES
DÖVAS UNGDOMSFÖRBUND OCH
LÄRARSTUDENT**

Vilken tycker du är årets händelse?

– SDUF:s förbundsstämma. Där framträder engagemanget i den unga dövrörelsen extra tydligt.

Vilken tycker du är årets flipp?

– Min 15-åriga lillebror Jiro Sowell deltog i SDUF:s förbundsstämma då jag blev vald till ordförande. Det var speciellt för mig att för första gången träffa ett av mina syskon i SDUF-sammanhang. Jag tycker att det är viktigt att vi lockar fler unga till föreningslivet.

Vilken tycker du är årets flopp?

– Den försämrade tolksituationen. Som en följd av detta har SDUF gett Tolkcentralernas arbetsledarförening (TALFÖR) och alla tolkcentraler inklusive deras arbetsledare SDUF:s Handbojor 2019. TALFÖR och arbetsledarna kan göra mer för att förbättra tolktjänsten!

Vem tycker du är årets personlighet?

– Jag väljer att säga en grupp: de kvinnor och icke-binära som står bakom föreningen Nationell kvinnojour och stöd på teckenspråk. Det är ett viktigt initiativ för målgruppen som drabbats av något som ingen ska behöva uppleva.

Vad önskar du dig i julklapp?

– Svenskt teckenspråk till alla döva och hörselskadade som använder, eller inte använder, hörseltekniska hjälpmedel.

Vilket är ditt nyårslöfte?

– Jag brukar inte ge något nyårslöfte.

FOTO I KRONOLOGISK ORDNING: SVENSKA DÖVIDROTTSFÖRBUNDET/
PRIVAT/HANS RIMBERG/PRIVAT/STOCKHOLMS UNIVERSITET/PRIVAT/SDR

**ÅSA HENNINGSSON, ORDFÖRANDE
SVERIGES DÖVAS RIKSFÖRBUND**

Vilken tycker du är årets händelse?

– Bolivias dövförbund FEBOS (SDR har biståndsprojekt i landet). Trots att det var oroligt i landet, genomförde de otroligt nog ändå en konferens. Många deltagare från Bolivia, grannländerna Colombia och Venezuela hade tagit sig förbi vägblockaderna och militärkontrollerna. Under konferensen gavs viktig kunskap om jämställdhet, teckenspråk, tolktjänst och ohälsa med mera.

Vilken tycker du är årets flipp?

– Sommarpratarna. Fantastiskt att det började med en person och slutade med många engagerade, såväl döva som hörande. Gruppen* riktade strålkastarljuset mot SR, det blev pinsamt när SR envist stod på sig och sade att det inte ingick i deras uppdrag att tillgängliggöra P1 Sommar. (*Facebook-grupp där många ideellt tolkade/översatte P1 Sommar.)

Vilken tycker du är årets flopp?

– Den alltför snabba reformeringen av Arbetsförmedlingen.

Vem tycker du är årets personlighet?

– Den amerikanska psykiatern Sanjay Gulati som jag fick förmånen att träffa i år och få fördjupade kunskaper kring språklig deprivation.

Vad önskar du dig i julklapp?

– Att alla ska ha god hälsa, och fred på jorden. Och så mycket snö!

Vilket är ditt nyårslöfte?

– Att jag ska tänka mer på vad jag äter och handlar ur miljöaspekt.

Nyhet! Fråga experterna

Vi har glädjen att berätta att vi inför en ny avdelning i varje nummer av papperstidningen med start nästa år: Fråga experterna. Vi kommer att ha tre olika ämnesområden att börja med:

Psykosociala och pedagogiska frågor kring psykisk hälsa, relationer och samhällets stöd
(Dövenheten i Region Skåne svarar på frågor här)

Svenskt teckenspråk/språkrådgivning
(Språkrådet svarar på frågor här)

Råd och stöd till landets dövföreningar
(SDR:s föreningsstöd svarar på frågor här)

Välkommen till redaktionen@dovastidning.se med dina frågor senast den 12 januari. Du får gärna välja om du önskar publicera din fråga under en signatur eller ett riktigt namn. Utvalda frågor & svar publiceras i nummer 1 2020 och på dovastidning.se i februari 2020. Eventuellt kan antalet ämnesområden komma att utökas.

Rädda dövas kulturarv medan tiden är inne

2012 skrev jag ledarspalten till Dövas Tidning nr 8 där rubriken var "Manillaskolans kulturarv i fara?". Redan då från start representerade jag SDR i en aktionsgrupp med representanter från syskonorganisationer om hur vi kunde bevara kulturarvet efter Manillaskolans 200-åriga historia. Sedan dess har ett intensivt arbete pågått, bland annat med flertal uppvakningar hos kulturdepartementet och kulturutskottet. Projektansökningar lämnades in tre gånger under perioden 2015 till 2017 men alla har avslagits. Aktionsgruppen tvingades upphöra.

Patrik Nordell och Hanna Sejlitz har från SDR:s sida skrivit en artikel i antologin "100 % kamp – Mänskliga rättigheter och kulturarv" (2017). I artikeln, vars titel är "Det tredje museet – när vi berättar vår dövhistoria", betonade vi ett behov av en samlad kompetens och kunskap om bevarandet av dövas kulturarv. Ett sätt är ett tredje museum som ger en bild av dövas historia berättad av oss döva själva.

Idag pågår arbetet fortfarande men i en annan form och med fokus på hur dövas kulturarv kan räddas och bevaras för framtiden. Krafterna från dövrörelsen har uttryckts på olika sätt, bland annat genom nätverkskontakter, utställningen "100 % kamp – Sveriges historia", SPSM:s projekt om "Dövas historia och kultur i skolan" och olika seminarier. Ett viktigt seminarium arrangerades av Pär-Arons Borgs vänner den 8 november, vilket Dövas Tidning skriver om i en artikel på sidan 8.

Många satsningar görs idag på olika håll och lyfter på varierande sätt hur kulturarv kan användas inom olika områden på alla nivåer i det svenska samhället. Ändå verkar det vara svårt att få stöd för att rädda och bygga upp dövas kulturarv i tid. Om det inte görs något så förloras en stor del av dövas historia för alltid. Vi inom SDR är därför oroliga och satsar därför nu alltmer på lobbyarbete för att hitta

och samordna gemensamma krafter och lösningar för att få samhällets stöd. SDR har idag ett stort kontaktnätverk på flera plan med kulturpolitiken, berörda institutioner och museer för att lyfta fram och diskutera denna viktiga fråga. På sikt kan det inleda till ett hopp om att ju fler som förstår behovet desto mer synliggörs dövas kulturarv. Vi behöver vara flera som tar ansvaret för vårt gemensamma kulturarv!

Svenskt teckenspråk har funnits med som utgångspunkt för dövas kultur, vår gemensamma historia och framtid. Detta språk är en viktig kulturbärare som överför dövas kulturarv från generation till generation. Flera mötesplatser framför allt i skolor och olika evenemang behövs för att ge döva möjligheter att på ett naturligt sätt samlas och använda teckenspråket som del av kulturell gemenskap.

Den svenska staten har ratificerat FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning och har därmed ett ansvar att *främja dövsamhällets språkliga identitet* samt vår rätt till ett erkännande för vår *särskilda kulturella och språkliga identitet, däribland teckenspråk och dövas kultur*.

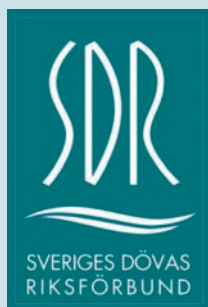
Det är ställt utom tvivel att den svenska staten har ett ansvar och vi vill se att staten skapar förutsättningarna för att dövas kulturarv kan bevaras och utvecklas. Det är dags att rädda dövas kulturarv NU!

LOLO DANIELSSON,
FÖRBUNDSSTYRELSELEDAMOT

PÅ GÅNG I SDR

18/1	Föreningsforum, Stockholm	11/2	Brukarrådsmöte MTM
23/1	Förbundsstyrelsen har möte	27/2-1/3	Dövas Nordiska Råd, Åland
27/1	Seminarium om tolktjänstens framtid, Stockholm	6-7/3	Förbundsstyrelsen har möte
30/1	Kansliet har brandövning	19/3	OG-möte
1/2	Sista ansökningsdag: TOD-stiftelsen & Anna och Teodor Sjöströms Minnefond	28/5	Förbundsstyrelsen har möte
6-9/2	Engagera dig – kurs på Västanviks folkhögskola, samarbete med SDUF och SDI	29-31/5	Förbundsstyrelsen har möte, Gävle

Kontakta oss
Rissneleden 138, 6 tr.
174 57 Sundbyberg
Tel vx: 08-442 14 61

sdr@sdr.org
www.sdr.org
Bildtelefon: sdr@ectalk.se

Förbundsordförande
asa.henningsson@sdr.org
073-508 69 30 (sms)

Kommunikationsansvarig
jenny.ek@sdr.org
076-315 06 55 (sms)

Webbshop
handla@sdr.org

Bli medlem
medlem@sdr.org

Stöd oss
SDR bg: 900-0241

Västanviks folkhögskola
info@vastanviksfhs.se
www.vastanviksfhs.se

Fin utveckling i Bolivia

● Åsa Henningsson och Lars-Gunnar Möllefors besökte Bolivia den 26 till 28 oktober för en uppföljning av vårt biståndsprojekt. Bolivianska dövförbundet FEBOS arrangerade en internationell konferens om teckenspråk och tolkning, språkdeprivation, teckenspråks- och dövtolkar i Sverige/Bolivia, hur viktigt det är att få utbildning på dövas första språk och vikten av ett samarbete mellan döv- och tolkorganisationerna. Under dagarna genomfördes också det första (!) ungdomsläget för döva ungdomar. Här lyftes bristen på en kommunikation på teckenspråk mellan föräldrar och barn/ungdomar, integrering i "hörandes" skolor på grund av avstånd, upplevelser av övergrepp och barnarbete. Det finns en stor medvetenhet bland döva ungdomar i Bolivia, då de inser vikten av mänskliga rättigheter, att få teckenspråk tidigt och ha möjlighet till högre utbildning.

Rätten till hälsa

● Mimount Tebibel och Maria Hermanson deltog på Mänskliga Rättighetsdagarna i Linköping där temat var "Rätten till hälsa". Hur kan man skapa jämlika förutsättningar och en social rättvisa för att uppnå en jämlik hälsa? Vi träffade bland annat Diskrimineringsombudsmannen (DO) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) för att lyfta hur döva ofta stöter på problem i kontakten med sjukvården och hur det bristande tolkssystemet påverkar döva inom sjukvården. Bristen på kunskap om döva och teckenspråk blev uppenbar när vi deltog på föreläsningar om psykiatrisk vård, tvångsvård och olika behandlingsmetoder. Vården ska genomföras i enlighet med FN:s konventioner om mänskliga rättigheter, men kunskapen om döva patienter och rätten till teckenspråk brister. Gemensamma erfarenheter med samerna uppdagades när kunskap om kultur och identitet saknas inom vården.

SAS-dagen

● Svenska Audiologiska Sällskapet arrangerade SAS-dagen, denna gång i Linköping den 19 november. Konferensen vänder sig till olika professionella som arbetar eller studerar inom området audiologi. Åsa Henningsson och Lisa Åström var på plats som deltagare och utställare, för att synliggöra och sprida kunskap om teckenspråk. Under dagen delades olika priser och utmärkelser ut. Silverörat delades ut till professor emeritus Claes Möller, ett välkänt ansikte som bland annat arbetat med dövblindhet. Glädjande fick Charlotte Sjölander ett hedersomnämmande för hennes engagemang med "Sommarprat på teckenspråk och skriven svenska". Som bonus skedde en konferens för undersköterskor intill oss. Många av dem var intresserade av teckenspråk samt hur bemötandet av döva patienter inom vården kan förbättras. Nästa år sker SAS-dagen den 19 november 2020 i Örebro.

Ny utmärkelse

● SDR:s kongress 2017 biföll en motion från Stockholms Dövas Förening om en ny utmärkelse för att visa uppskattning till personer som är verksamma inom olika skolverksamheter och gjort viktiga insatser för teckenspråksmiljön samt stärkt barn och ungas dövidentitet. Motionen föreslog att priset skulle bära Alma Abrahamssons namn och delas ut från och med kongressen 2021, vilket nu blir fallet. I ett pressmeddelande den 5 december lanseras utmärkelsen och fram till den 15 maj 2020 är det möjligt att ge förslag på vem som ska få detta pris. Kriterier och nomineringsblankett finns på sdr.org. Mer information kommer också i nästa nummer av Dövas Tidning.

Bättre samverkan med myndigheter

● Ett välkommet tillskott i vårt arbete var en utbildningsdag som Socialstyrelsen ordnade tillsammans med åtta andra myndigheter. Under denna utbildning avsattes mycket tid till dialoger om hur samverkan mellan organisationer och myndigheter kan utvecklas och förbättras. Åsa Henningsson, Julia Kankkonen och Lisa Åström upplevde att alla arbetade mot samma mål, vilket gjorde att diskussionerna resulterade i en större kunskap och förståelse för alla medverkande. Några av de saker som framfördes till myndigheterna var att ju tidigare vi får vara med, desto större är möjligheten att alla processer går rätt till. Efter dagen fick vi med oss många bra tips och idéer hur vi kan utveckla förbundets arbete och dialoger med olika myndigheter, medan de fick större kunskap om döva, teckenspråk och vårt förbunds arbete för våra mänskliga rättigheter.

Föreningsforum & seminarium

● För ett år sedan presenterades förbundets förslag på likabehandlingsplan vid en workshop i Uppsala. Hur har det gått? Det följer vi upp tillsammans med våra organisationer på ett föreningsforum den 18 januari. Förutom erfarenhetsutbyte kommer vi också att diskutera vilket eventuellt stöd som behöver utvecklas. Till seminariet har vi bjudit SDUF, SDP, SDI och RFSL Regnbågen. Vi kommer också att stämma av vilka som är våra föreningars kontaktpersoner. Vi lanserar vår egen utredning om den framtida tolktjänsten och hur den ska reformeras vid ett seminarium den 27 januari. Seminariet genomförs tillsammans med SDUF, FSDB och DHB samt i samverkan med ABF. Arrangemanget vänder sig till politiker, tjänstepersoner, personer som är aktiva i frågor om mänskliga rättigheter eller verksamma i någon intresseorganisation. Senaste anmälningdag är den 16 december.

Tack & vi ses nästa år!

● Ett stort tack för att du varit medlem hos oss det gångna året! Ditt medlemskap är värdefullt för oss, våra föreningar och vår verksamhet. Med ett års slut är det dags att rikta blicken framåt och mot år 2020. Vi planerar verksamheten för fullt och ser fram emot ditt fortsatta stöd nästa år. Med detta nummer medföljer en bilaga med information om medlemskapet inför 2020. Du som använder mobilt BankID kan i mitten av januari logga in och betala medlemsavgiften. I slutet av januari skickar vi ut en faktura för medlemsavgiften för er som inte har mobilt BankID. Vi vill gärna att ni betalar fakturan så fort den kommit. Ytterligare en faktura skickas i mitten av mars till samtliga medlemmar som då inte har betalat, med en extra avgift. På sdr.org finns mer information. Kontakta oss eller din förening om du behöver hjälp. Vi ses nästa år!

Tänk om vi inte har någon planet att leva på?

På senare tid har det blivit alltmer aktuellt att lyfta upp hur vi behandlar planeten vi bor på. Allt fler unga (och äldre) har börjat engagera sig för att leva mer miljövänligt. Men hur lever vi miljövänligt egentligen? Ska vi sluta flyga helt? Ska vi bli veganer? Ska vi sluta använda plastpåsar?

Dessa frågor lyftes upp under senaste Nordiskt Ungdomsseminarium (NUS), och jag måste erkänna att det skapade fler frågor än svar. Det jag lärde mig var att allt inte är svart eller vitt. Men något måste göras och vi alla kan göra lite tillsammans för att få en större effekt. SDUF har därför alltså ett ansvar, särskilt när vår organisations målgrupp är barn och ungdomar.

Ni är vår framtid och det vore konstigt om SDUF inte började fundera på hur vi kunde bli bättre på att ta miljöansvar i vårt arbete. Därför har senaste styrelsemötet lett till ett beslut om att ha miljö som stående punkt där vi checkar av så att vi inte glömmer bort miljön.

Det är jättebra tycker jag, men det finns ett dilemma... Den vanliga klassiska diskussionen är till exempel om tygkassen i bomull är bättre än plastpåsen. Svaret är att tygkassar har större negativ påverkan på miljön än plastpåsar på grund av tillverkningsprocessen.

Visste ni det? Det visste inte jag, jag hade alltid trott att tygkassen var miljövänligare. SDUF har exempelvis profilprodukter som används internt och däribland tygkassar. SDUF kanske kan använda återvunnen polyester (som kommer från plast) istället, för det är bättre för miljön att både återanvända och använda en enklare tillverkningsprocess.

Men tittar vi istället framåt i tiden, om vi av någon anledning kastar tygkassen i naturen är den nedbrytningbar och därför bättre för miljön. Men polyester bryts inte ned på samma sätt och därför är den sämre för miljön. Vilket dilemma!

SDUF:s styrelse består också av medlemmar som inte alltid bor nära varandra och därför kan det behövas flygresor. Flygresor är inte bra för miljön på grund av koldioxidutsläpp (CO₂-utsläpp) men tåg tar för lång tid för vissa att resa. SDUF har alltså många saker att fundera på när det kommer till miljöfrågor. Tack vare NUS lyfts miljöaspekter upp.

Vi i SDUF och medlemmarna reser ofta för att kunna träffas och ta del av dövkulturen och gemenskapen. Därför är det viktigt att SDUF fortsätter leva och har en uppdaterad miljöpolicy för både styrelsen, anställda och medlemmar så att vi visar att vi verkligen arbetar framåt för att rädda vår planet, för vår framtid och för våra medlemmar idag och även i framtiden.

För har vi inte någon planet att leva på kan vi inte leva vidare i dövkulturen eller gemenskapen som vi så länge kämpat för att få.

Den här ledarkrönikan finns på svenskt teckenspråk på sduf.se

PIA JOHNSSON-SEDERHOLM,
VICE ORDFÖRANDE

God Jul och Gott Nytt År önskar SDUF

VAD HÄNDER I SDUF?

Dec	Anmälan och ledaransökan öppnar för läger 2020	1-8/2	Nordic Deaf Surfcamp, Marocko
19/12	Deadline för anmälan till "Engagera Dig!"-kurs	6-9/2	Engagera Dig!-kurs (ca 15-30 år), Västanviks folkhögskola
19/12	UR dialogmöte, Stockholm	13/2	SPSM-ungdomsnätverk, Stockholm
18/1	Uppföljning Likabehandlingsplan med SDR, Stockholm	28-29/2	DNUR, Finland
24-26/1	Förbundsstyrelsemöte, Stockholm	12/3	Anmälan och jobbansökan stänger för läger 2020
27/1	Seminarium om tolktjänstens framtid, Stockholm	14-15/3	Lägergruppsmöte

Kontakta oss
Sveriges Dövas Ungdomsförbund
Rissneleden 138, 6 tr.
174 57 Sundbyberg

kansli@sduf.se
www.sduf.se
Skype: tidsbokning via e-post

Förbundsordförande
Nora Duggan
nora@sduf.se

Twitter: @SDUF1966
Facebook: SDUF - Sveriges Dövas Ungdomsförbund
Instagram: sduf1966

Stöd oss
SDUF bg: 5759-5647
Swish: 123 218 1477

Bli medlem
www.sduf.se

Ny styrelse, Spelis och Handbojor

● På den mysiga Hehrne vid Vänersborg, med fullt av snöflingor i luften, samlades ungdomsklubbar, elevråd och övriga gäster för att genomföra årets förbundsstämma. Man valde bland annat in en ny styrelse bestående av ordförande Juni Sowell (nyval), vice ordförande Pia Johnsson-Sederholm, ekonomiansvarige Abdi Mohamed (nyval) och ledamöterna Jessica Madan, Fannie Borgman, Jonny Dufvenberg (nyval) och Niclas Mauritzson (nyval).

Ett stort spännande beslut fattades med att välkomna en ny ansluten ungdomsklubb, nämligen Spelis – teckenspråkig spelförening som är verksam i Skåne. Varmt välkommen in i SDUF-gemenskapen!

SDUF:s Handbojor 2019 tilldelades alla tolkcentraler i Sverige med motivering till deras fortsatta brist på tillgänglighet och bidragande till utanförskap. Hela uttalandet finns att läsa i SDUF:s hemsida. Nu ser vi fram emot 2020 med nya krafter!

Klimatångest med hela Norden

● En kall helg i oktober var det dags för NUS (Nordiskt Ungdomsseminarium). Årets tema var Klimatångest och 40 nyfikna ungdomar samlades i Malmö med mycket på hjärtat om klimatet. Greta Thunberg, Donald Trump, plast och frågan om jordens undergång var på allas läppar under detta NUS.

Deltagarna från Norge, Danmark, Finland, Sverige och Island anlände fredagseftermiddagen. Nu började NUS! Det började klassiskt med isbrytning som skapade en mysig atmosfär, som höll i sig hela helgen. Sedan var det en väldigt god middag och kvällen avslutades med en tävling där deltagarna delades upp i lag som fick samla poäng i Malmö stan. Det var en regnig historia, men deltagarna genomförde alla utmaningar de fick.

Lördagen innehöll två spännande föreläsningar av Belén Navas och Olga Green. Beléns föreläsning handlade om klimatkrisen och vad det egentliga problemet är. Hon berättade vad som händer runt om i världen med klimatet och vad man kan göra med krisen som individ, familj, organisation och som samhälle. Föreläsningen fick många deltagare att gå upp ur sina stolar och ställa frågor som fick Belén att tänka till. En fantastisk föreläsning som var tankeväckande för alla!

Olga Greens föreläsning handlade om mikroplast där vi alla lärde oss exakt vad mikroplast är. Det var en lärorik föreläsning där hon tog upp vad för påverkan på jorden det blir med att producera så mycket plast. Det som särskilt stod ut under Olgas föreläsning var att hon förvånade oss alla med att plast också har en positiv effekt på saker som vi inte tänker på i vår vardag. T.ex. GURKA skulle inte vara hållbart utan plast. Wow!

På söndagen var det dags för klimatdebatt och alla deltog med stor iver. Under helgen fick vi alla verkligen tänka till på vad vi kan göra för jordens existens. Tack för helgen! **Ledarna Viktor, Emma, Nora och Leila**

Engagera Dig!

● Förra gången blev en succé! Vi kör nu en ny grupp den 6-9 februari 2020 (torsdagskväll till söndag lunch) i Västanviks folkhögskola, Leksand.

Kursen på fullt teckenspråk ger dig inspiration, nya kunskaper och verktyg för att kunna engagera dig i dövrörelsen på olika sätt. Du får olika perspektiv om hur dövrörelsen har arbetat och vart dövrörelsen är på väg, hur man hittar ideella krafter och eldsjälarna samt ledarskap och genus. Du får lära dig, diskutera och ha praktiska övningar kring dessa frågor som du sedan har nytta av i ditt fortsatta engagemang.

För SDUF-medlemmar kostar det endast 500 kr, och då ingår allt för helgen: resor, boende, måltider, aktiviteter samt samkväm med deltagare från SDI och SDR.

Vill du också göra något för dövrörelsen? Rensa din kalender för 6-9 februari och anmäl dig senast 19 december 2019 till kansli@sduf.se!

Bodyflight – minnesvärd upplevelse!

● SDUF ordnade en spännande dag i Stockholm den 19 oktober som innehöll mycket spänning hos deltagarna – upplevelsen var att flyga Bodyflight! Att hoppa Bodyflight ger känslan av att hoppa fallskärm. I lufttunnan flyger man i cirka 200 km/h tillsammans med en instruktör!

Vi var 11 personer som deltog. För alla var det första gången att flyga Bodyflight och en i gruppen hade hoppat fallskärm tidigare. Vi fick först instruktioner, sen fick vi klä på oss overallar, hjälmar och skyddsglasögon och därefter fick vi flyga två gånger var. Efter upplevelsen gick vi alla till en restaurang för att avrunda dagen med god mat och ha det trevligt!

För flera i gruppen har det inspirerat till att vilja hoppa fallskärm! Det var en speciell upplevelse som inte kan beskrivas med ord – det måste också upplevas!

Glenn Aronsson, lägergruppen

SDUF:s läger 2020

● Äntligen dags att anmäla dig eller skicka in ansökan som ledare för 2020 års läger! Deadline: 12 mars 2020. SDUF arrangerar eller skickar deltagare till dessa läger:

• **24-26 april, obligatorisk utbildningshelg för lägerledarna, Örebro** där lägerledarna får träffa varandra, planera och få fortbildning för att kunna genomföra toppläget.

• **22-28 juni, Barnläger, Solhem på Björkö, Göteborg, 6-12 år.** SDUF:s traditionella och uppskattade läger fullt av bus och skoj!

• **13-18 juli, Nordiskt Juniorläger, Island, 13-17 år.** Hur ofta får man åka till den exotiska ön Island? Ta chansen!

• **Juli, EUDY Junior Camp, Österrike, 13-17 år.** Ett europeiskt läger med en mix av olika språk, kultur och levnadssätt!

• **Juli, EUDY Youth Camp, Turkiet, 18-30 år.** Samma som ovan, men för 18-30 år!

• **2-8 aug, Nordiskt Ungdomsläger, Söfö, 18-30 år.** Sveriges tur att arrangera NUL! Det är först till kvarn som gäller för anmälan, och aktuell namnlista på anmälda svenska deltagare finns på hemsidan.

• **13-16 aug, Ridweekend, Örebro, 18-30 år.** Med en egen häst och en döv ridlärare, kan det bli mysigare än så?

Mer information finns i SDUF:s Instagram, Facebook eller hemsida. I hemsidan så går du via "Verksamhet" och sen "Läger". Frågor? Kontakta Lägergruppen på lager@sduf.se

Förslag på vad SDP ska jobba med välkomnas

Till min stora glädje blev jag vald till ledamot i Sveriges Dövas Pensionärsförbund under förbundsstämman i Härnösand i år. Jag var inte med på stämman men tackade ”ja” till förfrågan från valberedningen. Ett hedervärt uppdrag där jag ska försöka göra mitt bästa tillsammans med de övriga styrelsemedlemmarna.

SDP:s styrelse konstituerade sig under stämman med Kerstin Kjellberg som valdes till ordförande vid detta tillfälle. Under sommaren avled Kerstin och styrelsen fick på nytt konstituera sig vilket skedde i Leksand den 19 augusti. Idag består styrelsen av fyra medlemmar med Ingvar Edwall som ordförande, Inga-Britt Andersson, vice ordförande, Vera Dahlin, sekreterare och Anders Sundström, ledamot.

Vi har nu ett par tuffa år att jobba med fram till nästa förbundsstämma. Vi har många frågor som vi ska jobba med för äldre dövas välbefinnande och trygghet. Närmast kommer styrelsen att träffas i Stockholm i början av december.

Vad kommer att hända under året 2020 för SDP:s medlemmar? Det fanns tidigare ett önskemål om att det skulle

ordnas en Hälsokurs på Västanviks folkhögskola under våren men det kommer inte att ske. Vi kommer undersöka om det går att genomföra den under hösten. Däremot kommer det att anordnas en kurs i digital tillgänglighet 30 mars–3 april 2020.

Vidare kommer Kulturdagarna att gå av stapeln i Örebro under dagarna 26–28 maj. Programmet är klart och har gått ut till pensionärsföreningarna i landet. Hoppas att många ställer upp och att vi får trevliga dagar tillsammans. Vi vill också gärna att medlemmarna hör av sig till SDP med frågor och förslag.

Styrelsen önskar alla en riktigt God jul och ett Gott nytt år!

VERA DAHLIN, SEKRETERARE

2020 års pension

●Varje år fastställer regeringen inkomstpensionen och tilläggspensionen. De kommer att höjas med 2,1 % från och med den 1 januari 2020. För en pensionär som exempelvis har 13 000 kr i inkomstpension, innebär det en ökning med 280 kr per månad före skatt. För den som har 18 000 kr i inkomstpension; en ökning 380 kr per månad före skatt.

För de pensionärer som jobbat hela livet men har låg pension; nästa år kommer en pensionär med fullt grundskydd att ha ungefär samma inkomst efter skatt som en genomsnittspensionär. Den med garantipension får 200 kr mer per månad. Bostadstillägget höjs från 5 600 kr till uppemot 7 000 kr.

Det blir en skattesänkning för dem som har pension på över 17 000 kr. Vid utbetalningen av månads inkomstpension kan storleken på sänkningen ses beroende på kommunal och regional skatt. Pensionärer som har lägre inkomstpension har redan fått motsvarande skattesänkningar. Det låter positivt. Ni kommer att se i kommande orange kuvert som kommer i början av januari hur mycket ni får i allmän pension och tjänstepension och om det blir mer pengar under 2020.

Kontakta oss
Sveriges Dövas Pensionärsförbund
www.sdpf.se
Bildtelefon: vera.dahlin@ectalk.se

Ordförande och ekonomiansvarig
Ingvar Edwall
perik@bahnhof.se

Vice ordförande
Inga-Britt Andersson
ingabrittandersson073@gmail.com

Sekreterare
Vera Dahlin
vera.dahlin@hotmail.se

Ledamot
Anders Sundström
anderssundstrom1@telia.com

Återträff för oss som gick på Blockhusudden

Den 10 oktober var vi några som åkte buss 69 mot Blockhusudden. Det kändes speciellt att återigen sitta på bussen som skulle ta oss ut till udden. Väl framme såg vi att några redan var på plats och allteftersom anslöt sig fler och fler till oss. Vi blev till sist 28 personer som samlades på Blockhusudden.

Vi tog en promenad till skolan och när vi återigen såg skolan så kändes den så liten. Det var inte så jag mindes den. Alla mindes vi olika saker och berättade för varandra om vad vi hade för minnen från vår tid på skolan. Det var både roliga och tråkiga minnen som vi delade med varandra. Vädret var fint denna dag så flertalet av oss promenerade ända till Manillaskolan där vi gick runt och tittade på omgivningarna. Sedan gick flera av deltagarna till restaurang Villa Källhagen medan jag själv tog bussen dit.

Klockan två var det bokad för lunch i ett ljus och vackert rum med utsikt över vattnet. Vi blev alla överraskade av att vår gamle magister Lars Ohlsson med fru Margareta dök upp under lunchen.

Det blev känslolöst när minnet av en ung och stilig magister kom tillbaka till oss. Rödingen som Villa Källhagen serverade var underbart god och alla njöt av maten och sällskapet. Det blev fina samtal om livet och allt som berättades kunde jag inte minnas men det var härligt att sitta och titta på alla fina berättelser.

När klockan blev framåt femtiden drog sig några hemåt medan några av oss fortsatte till en pub för fortsatt samkväm tills framåt småtimmarna.

Skolan startade 1955 och lades ner 1967. Det var också året då riksgymnasiet för döva och hörselskadade startade i Örebro.

Hur kom det sig att man startade en skola på Blockhusudden en gång i tiden? Jo, det var scoutförbundet som inrättade en sorts "försöksskola" med totalt 133 elever under perioden 1955-1967.

Nästan alla av oss bodde inneboende hos en så kallad fostertant eller -farbror under tiden vi gick på skolan. Själv bodde jag först inneboende hos en hörande dam men trivdes inte eftersom vi inte kunde kommunicera. Jag flyttade därför till det döva paret Renner och där kunde jag prata obehindrat.

Det är oförglömliga minnen från skoltiden som alltid kommer att finnas kvar i hjärtat hos mig så länge jag lever.

INGA-BRITT ANDERSSON, ELEV 1957-59

Engagera dig!

Nu kör vi en ny grupp 2020! Vill du göra något för **dövrörelsen**, men saknar **inspiration**?

När är kursen? 6-9 februari 2020.

Var? Västanviks folkhögskola, Leksand.

Senaste anmälan? 19 december 2019, via din organisation. (OBS! Framflyttat anmälningsdatum)

Pris: 500 kronor. Resan betalar du själv.

Prisinformation för övriga organisationer, kontakta din organisation.

Tema **"Inspiration!"** - Ledarskap, genusperspektiv och förebilder/eldsjälar.

Frågor? Kontakta din organisation. Eller kika in i våra webbplatser.

SDR: Alexia Lefebvre, alexia.lefebvre@sdr.org

SDUF: Sofia Nilsson, sofia@sduf.se

SDI: Sofia Lindevall, sofia.lindevall@dovidrott.se

Västanviks folkhögskola: Tomas Andersson, tomas.andersson@vastanviksfhs.se

sdr.org

sduf.se

svenskdovidrott.se

vastanviksfhs.se

Västanviks
folkhögskola

Teckenspråkig studiemiljö i Leksand

En oväntad vänskap

Här delar jag med mig av en upplevelse som ledde till minst sagt oväntad vänskap. Det var så här att jag följde med frugan till Västerås över en helg för cirka 18 år sedan. Frugan skulle träffa sina barndomsvänner och ha någon tjeffest. Jag funderade på vad jag skulle kunna göra i Västerås under tiden, jag kände inte så många där. Men så kom jag på att det bara är ett stenkast (utifrån norrländskt perspektiv kanske) till Örebro. Jag hade flera vänner kvar där från gymnasiet och tänkte att det skulle vara kul att hälsa på någon av dem och snacka.

På den tiden hade Nokia 3330 etablerat sig rätt väl bland oss döva så vi kunde messa varandra istället för att ringa på texttelefon. Jag tänkte på en kompis som jag inte träffat på länge så jag letade efter hans nummer på nätet och hittade det. Jag messade och undrade om det skulle vara ok om jag kom över en stund och snackade lite. Han tyckte att det var kul att jag skulle komma, han erbjöd sig att bjuda på middag hemma hos sig.

Vi messade lite och senare på eftermiddagen när jag skulle åka bad jag om adressen till honom. Döm av min förvåning när jag fick adressen och såg att den ledde mig till strax norr om Stockholm. Har han flyttat? Borde jag inte känna till detta? Efter lite grubblande så tänkte jag att det är ju lika långt till väst som öst så det spelade ingen roll, jag var mest glad över att han inte flyttat ännu längre ut.

Men så småningom började jag få en konstig känsla, det var något som inte stämde. Textmeddelandet var lite annorlunda än vad jag brukade få tidigare, språkstilen stämde inte riktigt. Herrejösses! Jag har messat fel person! Jag hade letat fram en kille som jag egentligen inte kände, jag hade förväxlat deras efternamn. På något sätt hade jag knappat fram ett helt annat efternamn och fått fram hans nummer. Men konstigt nog så välkomnade han mig till middag hemma hos sig!

Jag är egentligen inte en så spontan person som har lätt för att prata med alla utan jag håller mig gärna i bakgrunden i okända miljöer där jag inte känner folk. Och nu skulle jag till en, för mig främmande, person och äta middag. Och min bild av honom jag sett tidigare så var han raka motsatsen till mig. Jag tänkte: vad ska vi prata om? Vad ska jag svara om han frågar varför jag messat honom? Jag var på vippen att messa att jag fått förhinder och inte kan komma. Men sedan tänkte jag: äh vad mer kan hända om vi sitter helt tyst och äter så är det bara att sticka hem. Då har jag ändå spenderat några timmar av min kväll.

Så jag rev ut kartor från gula sidorna (dåtida motsvarigheten till Google Maps) över norra delen av Stockholm och satte kurs mot adressen. Ett par timmar senare stod jag vid ett lägenhetskomples och letade fram hans namn på lägenhetsporten och fann den. Nervöst ringde jag på dörren och väntade en liten stund. Dörren öppnades och från lägenheten osade det av köttfärssås ut i trapphuset. När jag väl klev in så kände jag mig varmt välkommen,

som om vi känt varandra sedan tidigare. Efter en kort rundvisning av lägenheten satt vi och åt samt pratade om allt möjligt. Jag upplevde det som att vi körde med öppna kort och bara lät oss vara oss själva.

Efter besöket på väg hem kände jag att detta oväntade möte hade lett till jag öppnat mina egna ögon. Det man tror om andra behöver inte vara sant, möt dem som du vill att de ska möta dig. Så löser det sig alltid på något sätt. I dag, 18 år senare, har vi fortfarande kontakt. Vi träffas några gånger varje år och hjälper varandra med vad som helst om det behövs. Alltså, ballt att en sådan felslagning kan leda till något som är så värdefullt.

Ni alla därute, öppna era sinnen. En oväntad vänskap kan dyka upp!

Och, God Jul till er alla!

PER MARKSTRÖM firar jul med sin familj långt in i den jämtländska skogen. Den här krönikan finns också på teckenspråk på dovastidning.se.

Sök bidrag från SDR:s Testaments- och Donationsstiftelse

Nu är det dags att ansöka om medel ur Sveriges Dövas Riksförbunds Testaments- och Donationsstiftelse. Ansökningsblanketten finns på www.sdr.org

Det går att ansöka för följande ändamål:

a) Till forskning och utvecklingsprojekt

Som gynnar utveckling av dövas delaktighet i samhället och som bygger på samverkan, närhet och kunskapsförmedling mellan dövrörelsen, institutioner, organisationer och myndigheter som på olika sätt är berörda av arbetet kring dövrågor.

b) Till SDR:s anslutna föreningarnas verksamhet

Som gynnar utveckling av föreningsverksamhet och medlemsaktiviteter. Stiftelsen prioriterar först och främst barn- och ungdomsverksamhet, studieverksamhet och intressepolitisk verksamhet.

c) Till barn och ungdomar från Västernorrlands län (Anna och Teodor Sjöströms Minnesfond)

Utbildning för barn och ungdom.

Ansökan skall innehålla:

- a) Beskrivning av ändamålet
- b) Noggrann kostnadskalkyl
- c) Om anslag söks på annat håll
- d) Uppgift om vem som är ansvarig för den verksamhet som ansökan avser.

Frågor om stiftelsen, samt ansökan som ska vara SDR tillhanda **senast den 1 februari 2020**, skickas till stiftelsen@sdr.org.

Omnitor

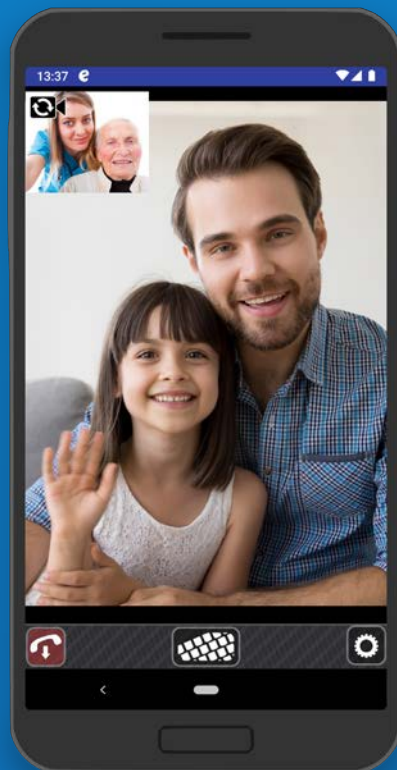
Tillgänglighet och trygghet

eCtouch

BY OMNITOR

DATOR • SURFPLATTA • MOBIL

Handla för att teckenspråk är självklart!

Frottéhanddukar i olika färger och storlekar
Från **99:-**

Almanacka med fotografier av Mikael Sundberg
225:-

T-shirt i vuxen- och barnstorlekar
Barn 90:- Vuxen 135:-

Se fler produkter i vår webbshop!

Webbshop: handla.sdr.org

E-post: handla@sdr.org

Bildtelefon: sdr@ectalk.se

Tack vare ditt köp kan Sveriges Dövas Riksförbund fortsätta arbetet för en hållbar framtid och ett samhälle där rätten till språk, kommunikation, utveckling och delaktighet säkerställs. Detta för både vår generation och för kommande generationer.

God Jul!

Följ STAB på
Facebook:
[www.facebook.com/
stockholmstolkarna](http://www.facebook.com/stockholmstolkarna)

www.stockholmstolkarna.se